

**R. P. Honorati Fabri, Societatis Jesu Theologi,
Apologeticus Doctrinæ Moralis Eiusdem Societatis**

Fabri, Honoré

Coloniæ Agrippinæ, MDCLXXII

XVI. Nonnullæ Controversiæ de justæ defensionis & Compensationis jure
discutiuntur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94565](#)

simoniacam prohibuit: non tamen nego, quin praedictum pactum iniquum sit, infami subornationis & ambitus vicio labrans, ac proinde gravissimam penam multandum; sed nihil obstat, gravissimum crimen esse, licet omni simoniace labe careat: immo in quibusdam religiosis ordinibus excommunicationis pena subjecit; non nego etiam, oppositam sententiam, quae gravium & multorum autorum est, valde probabilem esse; hoc unum dumtaxat astru, opinionem illam, quae praedictum pactum simoniacorum penam eximit, nulla censuræ nota dignam esse, & multo minus illam, quam supra exposui, feliciter ex suppositione, quod illa officia non sint beneficia, pactum illud non comprehendendi in d. extravagante, nec in aliis iuribus, quibus contra simoniacos penalatae sunt.

217. PITHANOPH. Nihil prorsus restat de proposito argumento discutiendum; unum tamen excidit, quod raptum saltem indicati à te desidero, scio, communem esse Doctorum sententiam, in simonia, parvitatem materiæ gravi peccato non eximere, ut in alio criminum genere; vix tamen ab illo audivit rationem, quæ faciat satis, quæso, si quam habes singulariter, indica.

218. ANTIM. Ita est, censemur communiter autores, in simonia non dari parvitatem materiæ, quæ scilicet ut in aliis, à peccato mortali excusat, ita Navarr. coñ. 52. num. 3. de simon. Reginald. lib. 23. num. 166. Sanch. in Decalog. lib. 1. cap. 4. num. 1 & lib. 7. cap. 28. num. 8. & opul. lib. 2. cap. 7. dub. 110. Laym. lib. 4. tract. de simi. cap. 8. §. 1. num. 4. Tanner. tom. 3. disp. 5. q. 8. num. 26. Thesaur. in prax. v. simon. cap. 1. Gal. q. 18. coñ. 8. num. 3. Suar. cap. 3. n. 4. rationes porro, quæ vulgo afferuntur, non sunt contemnenda, v.g. quia 1. malitia simoniæ consistit in contemptu rei spiritualis formaliter sumptæ, non materialiter; forma autem est indivisibilis. 2. quia nulla entitas spiritualis, re temporali illa æstimari potest; unde etiam in parva materia, res magna contemnitur à simoniaco, & magna est injuria. 3. non modo parvitas pretii non excusat, sed aggravat culpam & injuriam. 4. nullum donum gratia quantumvis parvum videatur, sine gravi irreverentia vendibile est; quia vendi non potest sine contemptu, nec contemni sine gravi peccato.

219. PITHANOPH. Jam mihi videtur formati posse demonstratio; omnis contemptus Dei, vel rei divinae est peccatum grave; omnis simonia est contemptus Dei, ergo est peccatum mortale; de majore nemō dubitat; hincres minimæ, si contemptus adsit, peccatum mortale faciunt; minor est etiam evidens; quia æstimarerem spiritualiæ pretio, non modò infimo, sed tali, quod nullam habeat proportionem, est reverâ illam contemnere, v.g. geminam pretiosam obolo vendere.

220. ANTIM. Rem tangis acū, nam si quis emat rem 20. aureis æstimatam, 16. aureis, infimo scilicet pretio, non peccabit; si vero 10. haud dubie peccabit contra justitiam; si 8. vel 5. adhuc gravius peccabit; hiac crescit gravitas peccati, ex decremente pretii; ita prorsus, quidquid temporale detur pro spirituali, minus datur; igitur non minuitur delictum, quamvis minuatur pretium; igitur non eximit culpæ gravi parvitas materiæ.

221. PITHANOPH. Sed in aliis sacrilegiis parvitas materiæ excusat.

222. ANTIM. Ita est; quia sacrilegium, veleſtum adjunctum, ut cum quis furatur in Ecclesia;

vel est de feres levis; at simonia cum sit vendita rei sacrae, quādānta quasi blasphemiam importat; qui quis enim vendit spirituale donum, facto ve- in actu exercito profiteretur, esserem pretio asti- bilem, quæ est blasphemia.

223. PITHANOPH. De his ni fallor satis; con- gressu finem imponere possumus.

224. ANTIM. Per melicer, jam enim rem ha- tractare diutius puder.

225. PITHANOPH. Utinam proscribere licet; & in orcum detridere cum Simone parente, mo- strum illud simoniæ.

226. ANTIM. Optandum illud potius quidam spo- randum; præsertim cum legibus omnes continet non possint.

227. PITHANOPH. Malis fontem & originem di- gitio indicas; licet enim feriant altos fulmina mo- res, nonnulli tamen ejusmodi fulminibus sublimi- res sunt; sed quæso parce; nihil enim dicia respo- teſ de hoc arguento, quod publicum non sit.

228. ANTIM. Recētē mones; sed quod miti- magis, illi præsertim contra simoniacos, illi quoque at- totes, qui de simonia scriperunt declamare no- nescant; illud satis solemine est, ut ad ultra adulterio & latro latronem accuset; hinc illud *Claudius ma- fia mæchos, Carmina Cæthegos*, dèquo jam alias.

229. PITHANOPH. Intelligenti paucis; sed præ- scribamur futuro congressui argumentum; nū fe- cies sentias, vellem ageremus de justæ defensione jure; hæc materia haud dubiè multa discutenda præbebit.

230. Multa sanè sed quædam leviorē manu de- hoc congressu factum à me fuit, in quo unum, id alterum presilius & fusiū discussi, de quo præferim controversia instituta fuerat; reliqui vel omnes prætermis, vel tantum obiter indicatis, vole- tur mihi Pithanophile, & si quæ argumentorum res quæ ab illo tuo Doctore tibi suggestæ restant, ha- eas in memoriam revoces.

231. PITHANOPH. Faciam ut mones; & bie- adero, vale Antime.

DIALOGUS XVI.

I N Q V O

Nonnullæ controversiæ de justæ defen- sionis & compensationis jute discutiuntur.

1. PITHANOPH. *V*erlamur in lubrico Antime. 1. & valde dubito, utrum expediat de- signatum aggredi & prolego- gumentum; plena res est periculi & aleæ; & quo- cumque inclines, undique angustæ.

2. ANTIM. Quis tandem pavore pulsat, chri- stissimum caput? quid quæso aleæ? quid periculi? quid angustiarum? quid tibi velis, conjiceret animo non possum.

3. PITHANOPH. Forte nescis, quantam re- morum vim hac controversia peperit; que-

templices atque procellas adversus miseros Ca-
stulos concitans, perinde quasi essent homici-
dium, latronum, & calumniatorum Patroni ac
defectors; vereor ut cicatricem jam fere obdu-
ctam refince, & novam fuggeras materiam turbu-
lentum.

4. ANTIM. Nihil hac omnino, aut certe pa-
ratus movet; tem hanc discutio, perinde atque
dico unquam de illa scriptissimè disputatione que;
venerandi & quibus, ut tu ipse apprimè nosti;
unum excharitatis amor; quare operam meam
unque partum gratiam futuram facile mihi per-
ficiam; ut enim laxiores quasdam de hoc argu-
mento quipiam recentiore Casuista vel ex cogita-
tione, vel ex tenebris in lucem reductas opiniones
non probo, sed impugno acriter, & ab oī &
principio, iuris communes & tritae à docti-
fis & pueris hominibus traditas, defendo
utatis, & ab omni censure nota vindico.

5. PITHANOPH. Zelum & studium tuum nemo
laudare potest; vix tamen adduci possum, ut
cicatricem fore, qui doctrinam Casuista-
num hujus temporis adeò infestantur, ut eam non
modi avertant, verum à recta fide desciscere ve-
lent.

6. ASTRI. Altercantibus non sine contentio-
nate condonandum est, si quid acre aliquando-
, & qualiter & perperam dictum us exci-
dat nec disputandum; mens enim disputationis
abulaparatur, & per inconsiderian ea se-
pedicent & abis defenduntur, que nunquam
alii, remissore, propaguntur voluisse; ex-
tremates ed, ut tute leis; & ut recentiorum
quoramdam doctrinam non probo, qui tollunt pec-
cata mundi, quodlepide iis exprobatur, ita nec alio-
rum ratione meo calculo donare possum, qui
peccata plus sequo multiplicant & nimis exaggera-
te uerum quorundam gravitatem, apud ipsos
nulla culpa venialis est; attrito nulla sufficit; nullus
pudicitius ipsa charitate non profectus; nullus
lunjanus defensio, quamvis alioquin justa suffi-
ciat nulla defenso justa; nulla compensatio licen-
tia donatio non simoniacæ; nullus contractus
conscientius; nulla fere confessio valida: quis tan-
tem inde rigorem, inde luentem approbet; hos
certos animiles iis dixeris, qui per convexam
calum, quam leniter vocant, objectum aliquod
negant, quod incredibiliter inde augetur; illos
qui adhuc finem vitro cavo utuntur, quod
obiectum valde imminuit.

7. PITHANOPH. Nondum plane animus acquies-
cit adhuc incertus difficultas in hoc argumento
videatur; in quo non agitur de qualibet de-
fensione, sed de illa, qua justa est, & quam justam
est, certo constet; justitia autem medium est, ut
nisi ratione exigit, quod sane inventu dif-
ficultum est, cum in individuo positum sit; ut
expedit ab injuncta defensione discernas, res pro-
posita sic difficilioris opera, nec adeò proclive,
ut obtineas; multa enim, & fere innumera
possunt in examen vocanda & mature ponderanda
sunt.

8. ASTRI. Rem difficilem esse ultro admitto,
non tamen hile ullam difficultatem insuperabilem
disciderim; & ne diutius in limine hæreamus,
magis opinor, aliquam defensionem justam
de communione aliqua si offensi>injusta, per quam
poteris leditur, indemne jus suu servare, cui-
plicebit; nempe vim injustè illatam justè repellisti.

posse, dum id debito modo fiat, lex omnis, omnis
ratio, omnium gentium lingua prædicant; hæc no-
tio, non studio & arte comparata est, sed à natura
nobis initio indita, quæ duce, & cuius instinctu,
vix vi repellere dicimus, modò hæc injuste illa-
ta sit; nam justè illata toleranda est, non vi repel-
lenda.

9. PITHANOPH. Privato igitur cuiilibet vindictam
repetere liceret, & illatam injuriam vindicare, quod
nemo tibi concesserit; cum Deus vindictam om-
nem sibi reservat, & justitiae vindicativæ potesta-
tem & usum publicis magistratus & administris
tradiderit.

10. ANTIM.. Absit, uthocà me dici ex stimes,
quod sanctis naturæ legibus juxta arquetigionis
Christianæ instituto adeò adversatur; sed ut men-
tem meam capias, ius illud omne, quod in me est,
& ab alio violari ac lœdi non potest, nisi mihi fiat
injuria, idem enim est, injuriam alteri facere, &
ius illius lœdere, aut violare; jus, inquam, omne
meum aliquid objectum, ut vocant, supponit,
quod mei juris sit; illud autem est, vel intrinsecum
quid, ut vita corporis & animæ bona, liber
& honestus saltem naturalium facultatum usus, li-
bertas, pudicitia, corporis integritas, vel extrin-
secum, ut bona fortuna, honor, dignitas, fama,
officium, Parentes, amici, uno verbo dia nomina,
qua ad vitam honestè ducendam mihi necessaria
sunt, quoruī jus & dominium, aut saltem liber
usus in hi sit: quisquis ergo vitam, aulibertatem,
aut pudicitiam mihi per vim eripere tentat, vim
mihi inferre dicitur, quam si aliter evadere, ac mei
juris indemnitat consulere non valeo, vi quoque
repellere possum; neque hoc est vindictam sumere;
hæc enim & illatam injuriam supponit, & per se
tentad illas pœnam, qui jan injuriam intulit;
sed justæ defensionis jure uti, ad vim injustè illatam
repellendam; & ut hoc confirmem ex illissimo ex-
empli, si quis per vim attentat mihi brachium ab-
scindere, pudicitiam violare, possum hanc vim re-
pellere, id est impedi, ne mihi brachium absin-
datur, vel pudicitia violetur, idque justæ defensionis
jure; ab quoque jus illarum rerum mihi non est,
cujuis indemnitat consulere nefas sit; illum au-
tem justæ defensionis finem mihi propono, in quem
directa fertur intentio.

11. PITHANOPH. Sed si aliquid malum inde alteri
creatur, nunquid non erit vindicta? negari
enim non potest, quin hæc vis illata in iusta sit, ac
proinde tibi fiat injuria, & jus tuum lœdatur; nem-
pe jus habes, ne lœdatur jus tuum; igitur alteri ma-
lum creare, vindicta est.

12. ANTIM. Non vindico primam illam inju-
riam, vel injuriam principum, quam is mihi facit,
qui me aggreditur, ut majorem in ferat injuriam.
v.g. ut abscondat mihi brachium; sed impedio,
repellendo vim vi, ne majorem illam injuriam in-
ferat; & licet inde aliquid injustè aggreditenti
malum contingat, non tamen illud directè intendo,
sed justam dimitatam mei defensionem ac juris mei
indemnitatem, ex qua indirectè & per accidens ma-
lum aggressoris consequitur.

13. PITHANOPH. Illa intentio nonnullis valde
suspecta est; in modo bilem & stomachum moverit; cum
scilicet rectæ intentionis obtentu pessima quæque,
injuria, impia & illicita homines admittant; si en-
queras à Justice, qui dām natūl insontem; à magistratu,
qui justitiam vendit; à Principe qui subditos injüstè
vexat atque opprimit; à publicis administris, qui

temporificam explicant; hoc clypeo rectæ intentionis illico se tegent; Judex enim directè intendit justam sententiam ferre; Magistratus ex gratitudine aliquid accipere; Princeps suo jure uti; publici administrari Principis iura tueri; atque ita per accidentem, insontem damnari, justitiam vendi, populum opprimi & expilati remp. sic aliquis pro beneficio collato pecuniam accipit non quidem pro spirituali, sed pro temporali; alius lucrum ex mutuo, non quidem vi mutui, sed propter molestiam, quam privatio pecunia æffert; hic jejunum Ecclesiasticum non servar, ut consulat sanitati; ille aliena surripit, quia fingit sibi deberi; alter hostem è medio tollit, quia timetab illò è medio tolli; vides quot mala pariat illa tua recta intentio.

14. ANTIM. Cur hæc iterum oggeras mirari sat non possum; nulla enim recta intentio turpem & malam actionem honestat, nisi per inculpatum errorem & ignorantiam invincibilem, ut vocant; non ignoror, multos esse, qui excusationes in peccatis querunt, & recta intentionis nomine, iniquam fraudem pretrahunt, ut in exemplis à te allatis manifestum est: at nullum est dubium, quin eadem actio ex se bona, vel indifferens, à diversa intentione ac diverso fine diversum vultum ac diversam bonitatis, vel malitia speciem induat; Judex reum punit ex privati odii fine, iusta ex actione est, sed eam finis intentione dehonestat, nonnemo Virginis eleemosynam porrigit, pravo animo voluntatis; optima est actio, sed malus finis eamdem inficit; sic accipio lucrum ex pecunia, sed justo & legitimo titulo, nemo jure dicat usuram esse; idem profrus dico de simonia, ut confat ex iis, quæ de utroque argumento fusæ disputavit: & ut ad rem nostram, intendo meum jus indennem servare, ab alio per vim injunctè attentarum; quid ni amabò possim me meaque servare, illudque directè intendere, licet per accidentem, malum attentantis consequatur; nec enim me defendo ut illum offendam, alioquin directa est offensionis intentio; sed illum offendeo, ut me defendam, quæ est directa intentio defensionis; neque velim, putes, hoc à me gratis ex cogitatuum fulse; hæc exp̄isse habes apud Cajetanum in summ̄ verbo Homicidium illi enim, inquit, homicidii rei sunt, qui seipso defendendo alios occidunt; id est, ideo se defendunt, ut occident, vel non sunt defensione contēti, nisi occident; cùm solūmodo in foro conscientia licet eis occidere per accidentem, hoc est ideo occidere, quia se defendunt, & quia non possunt aliter se defendere nisi occidant; addit autem idem Cajetan. occisionem hominis per accidentem ex duplicitate illicitam esse posse, scilicet ex immoderata defensionis actione, & ex negligencia; nempe, ut vulgo ajunt, moderamen inculpata tutela esse debet; non solum autem se ipsum, sed & proximum & res suas defendere licet; licet enim ex Ambrosio tuendo occidere injuriam irrogantem, tuendo, inquit, membrorum libertatem & integratatem, & similiter necessaria ad vitam & virtutem; item res suas & suorum; & notabis, inquit, verba Ambrosii, quæ universaliter de injuria loquuntur: hucuque quasi ad verbum Cajetanus ex quæ vides, directam illam intentionem in propriam eamque moderatam & necessariam defensionem ferri, ex qua per accidentem offensio injusti aggressoris consequitur: & verò nulquam verius, aut clarissim Cajeranus scripsisse mihi vixit est; & miror, hæc à te, alisque, quos appellasti, non capi, cum jam non modò probabile, & longè probabilius, verum etiam omnino certum esse mihi videatur.

15. PITHANOPH. Summoperè placentes, quæ Cajetano recitati, quem in rebus moralibus magnificare soleo; at si autoritas publica interponi potest, ad repellendam vim injunctè illatam, privatam, opinor, adhibere non licet; nemo enim in propria causa Judex est, in iis praesertim regionibus, in quibus Reges, Magistratus, & leges societas publicæ jura moderantur.

16. ANTIM. Nemo negat, autoritatem publicam institutam esse ad iustitiam administrandam; hec autem singulorum indemnitatim conluit, & privatum jura salva testaque servat; aut si jam impia cuiquam irrogata fuit, eidem fieri sat, jobet, et quæ par est, compensatione; immo criminum index est, & meritis pœnis reos afficit, quarum nomine, cæteros continet in officio; fateor igitur, nunquam vindictam sumi posse privata autoritate, quod sanè divinæ legi repugnat, in iis praeterea regionibus, in quibus aliqua politia & legumminatio viget; nunquam etiam compensatio privata auctoritate facienda est, quæ scilicet publica fieri possit, vel quam ultra debitor offerat; si demum ejusdem autoritatis publicæ opera, vis, quæ injuria feretur, repellit potest, a privata etiam defensione abstinentem, quæ nunquam à privato adhibenda est, nisi ad repellendam vim injunctè illatam, nefaria sit; non est autem necessaria, si publicatio incommodo facile & mature occurruere possit: ceterum si publica auctoritas adhiberi non potest, ut me defendam, & mea, privata haud dubie defensione abstinendum, quæ nunquam à privato adhibenda est, nisi ad repellendam vim injunctè illatam, nefaria sit; non est autem necessaria, si publicatio muneras non relinquitur, ut pro illata injuria plenam compensationem, vel ut vocant, satisfacienciam, seu reparationem parti laesa adjudicet.

17. PITHANOPH. Sed cur auctoritatibus publicis non relinquitur, ut pro illata injuria plenam compensationem, vel ut vocant, satisfacienciam, seu reparationem parti laesa adjudicet.

18. ANTIM. Jura confundis Pithanophiles; nempe ubi illata est mihi injuria, habeo jus repetendi justam reparationem; & ut hoc jus indennem servetur, auctoritas publica adhibenda est, si tamē fieri possit; at ubi nondum illata est injuria, quamcumque injunctus aggressor inferre patet, arceat, stat, habeo jus, ne hæc injuria mihi inferatur, & cum auctoritate publicæ non sit locus, privata haud dubie illatam vim repellere possum, & impedit, ne injuria mihi inferatur, & licet ad arcendum & repellendum vim, vel injuriam in pedem, aliquod inde malum injuncto aggressori creari, à me conponi, hoc sanè, ut dixi, per accidentem fit, neque illud intendit ut finem directè, sed ut medium, ad justam & moderatam defensionem necessarium.

19. PITHANOPH. Optimè video, auctoritatem publicam acceriri non posse, saltem ut plurimum, ad injunctam vim repellendam, & in hoc, mihi factum est satis; unum est, quod satis capere non possum & ut melius exponam, id quod mihi difficile videtur, in exemplo rem pono, suppone, aliquid esse injuriam aggressorem, qui tibi vitam eripere tentet; ut autem illatam vim repellas, hominem occidis; do enim ultra, hoc necessarium sufficiat defensionis medium; his suppeditis, non video, quid compenset vita holsti erupta; cùm enim tu ipse vitam non amiseris, quid quo solum compensat vita illi erupta? equidem si te occidisset, auctoritate publica occidi potuisse, ut morte suis tuam compensaret; immo quod tibi vitam eripere

quam injustus licet aggressor inferre parat ; si cum morte aggressoris comparetur, levisimum quid esse videtur; nuncquam igitur, vel raro admodum, justæ defensionis jure, injustum aggressorem occidere licet.

26. ANTIM. Hoc, ni fallor, ex assertis à me non seā quitur; scilicet, nuncquam ferē injustum aggressorem occidi posse; illud unum tantummodo sequitur, occidi non posse, ad levem injuriam arcendam ; quis autem dicat, omnem ferē injuriam levem esse.

27. PITHANOP. Non dico, levem esse absolute, sed si cum morte alterius comparetur.

28. ANTIM. Neque hoc tibi facile concederim; alioqui vix unquam autoritate publica capitum pœna rei plebi possent; cum enim pœna justam cum delicto, seu culpa proportionem habere debeat, si homicidii crimen excipias, nulla fere alia injuria illata inferentis morte puniri posset, sī ea, quæ dicis, tibi concedantur; cum igitur aliae injuriae, ut fursum, atrox calumnia, & contumelia, multatio, aliaque id genus plurima capitali supplicio expientur, multæ haud dubiæ graves injuriae censendæ sunt, circa homicidium.

29. PITHANOP. Non dubito, quin leves etiam iniuriae ratiōne boni publici gravioribus pœnis à magistratis plebi queant; v.g. fursum, etiam patrum; nisi enim vel milites, vel fures hujusmodi penarum metu deterretur, humanæ societati pessime consultum est; sic magistratus prohibet aliquando sub capitum pœna, ne certa quadam atrociorum generis garantur, quæ alioquin impune ferti possent; sed ratio boni publici facit, ut gravia censenda sint, quæ per se ipsa levia essent.

30. ANTIM. Confundis Pithanophile mi varias delictorum species; nempe fieri potest, ut idem scelus, tum justitia, tum obedientia adveretur, & levitas, ratione unius, grave autem ratione alterius; v.g. Dux exercitus editio publico prohibit sub pœna capitum, ne quis militum vel minimum quid furetur; futurum quis gallinam; hic crimen admisit contra justitiam leve, contra obedientiam grave; nempe gravis obligatio oritur vel ex mente graviter obligantis, vel ex gravitate materia; mens autem graviter obligantis innotescit, vel ex formula præcepti, vel ex gravi pœna, cui delinquens subiicitur; lex autem omnis ad bonum publicum spectat; sed huc etiam pertinet jus illud propriæ defensionis, ad arcendum injustam vim; nisi enī hoc liceret, quis arcedatur a siccariis & prædonibus esse posset.

31. PITHANOP. Rem ni fallor intelligo; quisquis enim justæ defensionis jure injustam vim repellit, autoritate publica id facere censetur; cum leges hoc ipsum permittant, eumque quasi publicum administrum esse velint.

32. ANTIM. Non ita est, ut dicis; nisi etiam nomine legis naturalem illam intelligas; nempe hoc jus à natura nobis indutum est, ut vim injuste illatam repellere posimus, etiam cum aliquo injusti aggressoris damno, minimè tamen direcione intento, & juxta illum modum; quem supra exposuimus; quemadmodum enim magistratus publica auctoritate instituti, possunt in pœnam delicti reos ad mortem damnare; nempe homo sociabile animal est; natura autem societas publica id postulat, ut pœnarum metu, improba flagitiis deterrantur; ita prorsus ratio privati & publici boni postulat, præcisâ, ut ajunt, omni lege humana, ut quilibet privatus, etiam

privata autoritate, si publica fieri nequit, injuria illatam vim repellere licet valeat; idque sine ullo injusti aggressoris damno, si fieri querat, secus vero, si aliter, in justa illatam vim arcere non potest: suppono autem, rem totam eā moderatione fieri, quā id tantum damni injusto aggressori creari permitat, quod ad vim repellendam omnino necesse sit, idque non per se, sed merè per accidentem.

33. PITHANOP. In hanc sententiam facile descendit, quod scilicet jus illud justa & moderata defensionis à natura nobis comparatum sit, & per leges positivas ut ajunt, expressum deinde, ac melius declaratum; neque in hoc, meo saltē iudicio, illa difficultas restat; illud tamen difficultor est opera, ut sciamus, quo usque gravioris injuria ratio ac mensura extendatur, ad quam scilicet fugiendam arceundam, injustus aggressor mutilari, vel occidi possit, si aliter vis illata arcere nequeat; cum enim, ut supra prudentissimè monuisti, ob levem injuriam arceundam, injustus aggressor occidi non possit, quod & Christiana charitati, & humanae societati adversatur; nempe debet esse aliqua proportio inter utrumque damnum, illud scilicet, à quo justus defensor se liberat, & illud, quod injusto aggressori justa defensionis iure infertur, ne ultra noceat; difficile mihi videtur, justam illam gravis injuria mensuram definire.

34. ANTIM. Difficile sane; & vix ausim priuato calculo rem decidere; quia hoc argumentum, si quod aliud, maximè lubricum est; cum enim homines ira & odio impetu ad propriam defensionem, saltē ut plurimum, abiuntur, frāno potius severioris sententiae retinendi suar, quām mollioris calcaribus stimulandi: in hoc igitur argūmento, certis dumtaxat & probabilioribus sententis, scilicet in praxi, standum esse puto; nempe maximi momenti res est, si qua alia; illud autem ex quā dictum esse velim pro iis, qui autoritate publica ultimo supplicio reos multari jubent, ac pro iis, qui ad arceundam vim injustam illatam, justa defensionis iure, injusto aggressori vitam eripiunt; nempe cum quilibet sit in possessione sua vita, nullus judex eum prædicto iure turbare debet, nisi iustitia vindicativa certum jus mortis concedat, plenā omnino probatione firmatum; taque & factum certum esse debet, ne pena certa incertum delictum excipiat; quod revera injustum est; item crimen illud extremo supplicio dignum, & lex illa evidenter justa, qua prædicta pena decernitur; nec enim publici magistratus in corpora & vita hominum pro sua libidine savire possunt, nec torquere aut macerare ad libitum; tanti est, alium hominem fratrem nostrum, non dicam è medio tollere, aut mutilare, sed vel levore convicio excipere, ut illud gehenna penā, judice Christo, dignum censendum sit; dico igitur, certis dumtaxat & probabilioribus sententis, in praxi standum esse, quando agitur de homine interficendo, vel mutilando, quacumque tandem autoritate id fiat.

35. PITHANOPH. Jam recessis ab illa tua regula generalissima, quam in primo nostro congreſsu impense firmasti, scilicet quamlibet opinionem, etiam minus probabilem in praxi turam esse; si autem in praxi turā est, cui probabilius dumtaxat in hac materia standum esse definit?

36. ANTIM. Mētem minime asserunt se videris; nempe illam tantummodo probabilem præxitutam esse dixi, quam certò confit, probabilem esse; si qua sunt alia probabilitates dumtaxat probabiles, illas speculativè, non practice probabile esse ostendi; hic enim modus explicandi opinione speculativè tantum probabiles, exteris praetendit esse videtur; quod autem iudex in plectendis hominibus & capite multandis, opinionem minus probabilem sequi possit, opinio certò probabilis non est, ac proinde speculativè tantum probabilius; ignorat in praxi minime tutus; idem dico, quando agitur de vita proximo eripenda justa defensione iure, juxta minus probabilem opinionem, quem tamen multi ex primatis autoribus probabilem esse, inficiant; hæc enim certò probabile non est; igitur speculativè tantum probabile igitur in praxi non tutus: Vides quod tandem in reducitur; nempe in hoc argumento, in minus probabilis opinio, qua scilicet homicidio faveret, certò probabilem sentenda non est; & vero proprius rogatitatem, Doctores ita sentiunt, ut probabiliorum standum esse definiant.

37. PITHANOP. Vix crediderim, nullam esse opinionem minus probabilem in hac materia, quando probabile sit; alioquin eodem iure id adhuc in quol bet alio argūmento, quoiquot alterum, ignorans ad probabiliorem, vix scio, quomodo dum istum solvere possit.

38. ANTIM. Credite mihi, si nodus est, Gardianus est; nempe, ut paulo post evincam, ad arceundam vim injuriam, per injustam vim inferendam, si neque attentatam, vim illam repellere posse, iusta defensionis animo & jure, cum debito facilius moderante, longè probabile est opinio; ac proinde oppositius minus probabile est; hæc autem homicidio non fert; si qua porro faveret homicidio, & minus probabile est, certò probabile non est, infra standum ac proinde speculativè tantum probabile.

39. PITHANOP. Intelligo, quid tibi velis, scilicet nullam esse opinionem certò probabilem, qua homicidio faverat.

40. ANTIM. Mētem non assequitur, namquam enim dixi, nullam esse opinionem certò probabilem, qua homicidio faverat; sicut enim aliqua certò probabiles, qua homicidio faverat, quā animo negat, ad defensionem vita, cum modicamine inculpatæ tutelæ, hominem occidi posse; hoc unum dico, nullam ex his esse, quā sit minus probabile, nempe luculentier ostendam infra, ad arceundam vim injuriam, hominem occidi posse; si alterari non possit, scilicet privatum & injustum aggressorem, idque juxta opinionem longè probabiliorem; sed ubi singulatim rem has discussiemus, quid mihi velim, melius intelliges.

41. PITHAN. Longa discussione opus non est; vis enim primo loco, ad defensionem propriæ viscere hominem occidi posse, idque esse probabilius.

42. ANTIM. Nemo certè neget, probabile esse; immo certum esse, facile crediderim; in hoc omnes Doctores convenient, si forte unum nō docuit, quem Augustinum de Ancona excipiam, qui docuit, non esse licitum, injustum invadere occidere, sed solum permittit, reclamant tamen omnes alii, & leges omnes iurare omnia clamant, injustam vim licet repellere posse; de legibus Casaracis nihil docuit, quā forte in hoc habendas plus & quo laxant, Can-

nius omnino sufficiunt, ut cap. si verò, de sententia

etiam nominat. cap. significasti, de homicidio, & aliæ

guili D. Thom. 2. 2. q. 64. art. 4. hoc exprestè do-

cit, quæ reliqui omnes sequuntur, tunc autem quid-

am recentiores, si enim vis illa unquam in justè

alitatem pellit à nobis potest, illa profectio est, que vi-

tae poltam attentat; scio, nonnulla opponi; v. g.

illud March. 2. ubi Christus Petro ad defensionem

fido gladio se accingenti haec verba dixit, omnes

quæcumque gladium, gladio peribunt, quæ si ad li-

terea intelligenda essent, nullum unquam bel-

lam pellit, nulla ferri tractatio iusta; hac

igitur formula, Christus Petrum monere voluit;

ut si aliquid discipuli à ferro abstinerent con-

tra militares & satellites tunc in eum irrumperent;

illud item Pauli ad Rom. 12. non vos defenden-

tis, fratres, admittit explicacionem; nempe

illud defendi pro uloſis accipitur, ut patet ex Gra-

co March. 2. parimodo solvit quidquid ex san-

cto Petrus opponitur; nam hi loquuntur vel

de riddita, ut Cyprianus & Cyrilus Alex. vel de

defensione non necessaria, ut Ambros. vel de

aggressione & de perfido excelsus odio, ita ac debi-

tae reparatione, ut Augustinus.

47. PITHAN. An sotie certam putas hanc sen-

tentiam pacis, pro defensione vita, hominem

intercepere, an verò tantummodo probabilem,

quamvis quoniam probabiliorem.

48. ASTR. Certam moraliter putat; quia om-

ni legi, omnia iura hoc clamat; omnes scho-

la, Dobros omnes hoc docent; ratio demum

perficiuntur monstrarunt; si enim ius alterius inju-

stia aggressori violata in eum tamen momenti, idque per

vinum iuste latum, hanc certe, si omnino necesse

erit, ut sedem fervandum, licet repellere pos-

set; alioquin ius cuique suum indemne servare

non licet; quo terè nihil iniquus pronun-

ciet; suppono autem hominem in eas an-

galiarum redactum esse, ut nisi se defendat, vitam a-

mete cogatur.

49. PITHAN. Nonnulli tamen ex Patribus

concentum sentiunt, ut Augustinus lib. 1. de lib. ac-

tionib. ubi legem quidem non reprehendit, quæ

reprobet interfici, non tamen invenit, quomodo

illud quoniam interficiunt, defendat.

50. ANTIM. Malum explicare Augustin. cum

Tulatum cap. 5. March. 109, itemque alios Patres,

qui non contradicentes refellere; noluit Augusti-

nus inculpum esse coram Deo, qui animo

et in corpore aggressorem occidit; nec enim is

in complicitate interficitur, alius intendere potest, quam

propter vita defensionem, & vis injustæ repul-

sa, si quod inde injusto aggressori damnum in-

ferens, hoc certe per accidentem est, & præter intentio-

ne occidit, quæ ad propriam dumtaxat defensio-

nem spectat.

51. PITHANOPH. Sunt etiam nonnulla argumen-

ta, quæ non nihil probabilitatis oppositæ sen-

sunt conciliant, misericordia justitiae, illa breviter ex-

ponit.

52. ANTIM. Per me licet, at nisi fallor, nihil

potest, quod jam centies discussum & refutatum

est, aducere posse putari.

53. PITHAN. Christi caritas postulat, ut salu-

tu animæ proximi corporali vita nostræ præfera-

reque Augustinmo teste aliquid vile & contemp-

nit. At in justum aggressorem interficere.

54. ANTIM. Hoc etiam eiuldem furoris est,

nec magnopere timendum; cum & falso ante-

cedente constet, & falsa consequentia; nempe,

ut paulo post dicam, etiam pro defensione veri

honoris, ad arcendam scilicet gravem contumie-

liam,

liam , illud idem fieri potest , quod pro defensione vita facere licet ; falsum igitur antecedens assumitur , quod eadem facilitate negatur , qua assertur : dato vero , & non concessu antecedente , laborat adhuc consequentia ; diceret enim aliquis , verum honorem non defendi , licet is , qui gravem contumeliam infert , occidatur ; sed tantum aliquid falsi & mundani , ut vocant honoris ex sumpta vindicta enasci .

55. PITHANOPH. Frustra haud dubie de recta & indubitate disperamus ; de fortunis , opinor , statuere difficilius erit ; cum tanti momenti non sint : quid ergo deis censes ?

56. ANTIM. Probabilis esse censeo , eam vim etiam repellere , cum predicto scilicet moderamine , licere ; his tamen legibus , ut res magis momenti sit , habita ratione personae , cui per vim auferitur ; item is , qui auferit , vel auferre attentat , etiam monitus dimittere nolit ; denique ut alio modo obtineri deinde non possit ; volo autem , rem esse magni momenti , alioquin gravis injurya non esset , quae certe nisi gravis sit , cum tanto proximi damnum repellit non debet : præterea volo , ut nullo modo raptoris mors intendantur directè , sed una dumtaxat rerum suarum defensio , eaque moderata & necessaria ; & vero cum gravis injurya ab eo , qui res meas , per injustam vim rapit , mihi inferatur , quid ni amabò illam repulsa vi injustè illatam , impedit non possum , si alter impediri nequit ? nunquid jus ipse non habeo jus meum indemne servandi ? & cum vis illa injulta sit , quid ni justum & æquum sit , illam repellere , licet per accidens aliquod proximi damnum ex iusta illa defensione consequatur ? hæc sententia communior est opposita , ac proinde probabilior ; eamque , si paucos excipias , reliqui fere omnes sequuntur ; D. Antoniu. 3.p.tit.4. cap.3. §.2. Cajetan. quæst.67.art.7. Sylvest. V.homicidium 1. num.5. Joan.Medin.derefit. quæst.45.num.5. Sotus lib.5.quæst.1.art.8. Covarruvias in Clementinus. si furiosus p.3. §. unic. num.6. cum multis juris peritis Lessl.2.cap.9.dub.11. Navarr.c.15. Ludovic.Lopez cap.62. Anton.Gomez tom.3.c.3. num.23. Jul.Clarus V.homicidium num.26. Dicastill.l.2.de just tract. 1.dip.10.dub.5.num.50. ubi citat Layman, Valent. Molin. Bonacini tom.2 dip.2.q. ult. sect.1. punct. 10. num.1. Vasq. tract. de restitut. cap.2. Salon. 2.2.q. 64.art.7.contr.2.concl.1. Tolct.lib.1. cap.18.&l.3. cap.6. Diana p.8.tract.7.resol.48. ubi multos citat; Bannez 2.2. quæst.64.art.7. ubi dicit, hunc esse consensum omnium fere Theologorum ; Lugo disp.10. sect.9.&10. Rebell.l.3. quæst.12. Valencia 2.2. disp. 5. quæst.8. locus Cajetani ex summa V.homicidium excerptus & supra adductus pro hac sententia expressus est; Sebastian. Medices de fortuitis casibus quæst.8. Brunell. repert.17.c.1. de homicid. num. 75. Bartolus in l. ut vim ff. de just. Barbosa adductus alios in cap. 2. de homicid. scilicet Tiraquell. de nobilit. cap.10. num.63. Clarum §. Homicid. Bobadill. in politic.l.2.cap.14.num.4.4. Menoch. illustr. cap. 11.num.10. & cap.18.num.17. Hippolyt. in l.1. num. 45. & 47. ff. de Sicariis. Farinac. quæst. 125. Brunell. in l. Julianus Sayrum. in clavi cap. 7. num. 10. Comitol. Azor, &c. Petrus Navarr. de rest. l. 2. cap. 3. num.398. Major in 4. d. 15. quæst. 17. §. 6. Sylvius 2.2. quæst.64.num. 7. Duvalius de charit. quæst.

17. art.1. Caraffa tract. 3. sect. 2. quæstio. 16. Zanard. 12. direct. de homicid. cap.2. §. octavo dico. M. Serra 2.2. quæstio. 64. dub. 1. Diana punct. 5. tract. 4. resol. 9. citat Arragon. & resol. 4. Villalob. Merchant. Fabrum. Stroverdoff. Mollesium. resol. 16. Malderum. Cajetan. citatus restatur esse D. Thom. sententiam ; Raymundus in summa tract. 8. Angelus in summa verb. defenso ubi citat Innocentium. Panormitan. sed quid autores congero , cum omnes Theologi & Canonistæ , quatuor dumtaxat , aut quinque exceptis , hinc sententia subscribant , cui omnia jura consenserunt , divinis scilicet Exodi 22. ubi dicitur non fore reum fanguinis , qui nocturnum furem interficerit item nonicum cap. intercessi de homicidio , cap. dilecta de sententia excommunicationis cap. olim 1. de restituzione cap. significati de homicidio; civile dicte 1. furem ff. ad legem Corneliam de Sicariis item l. 4. ff. ad l. aquileiam & alibi palli illud autem quod legitur in d. cap. intercessi , ut aquæ liberando , id est defendendo , non collectivè , ut perperam Abbas , sed distributivè intelligendum esse reliqui autores docent , quæ vide apud Barbosam in d. cap. addit. f. Panormit additiones in cap. 2. ejusdem tituli , & ibidem Barbosam , item cap. significati de homicidio; ab hac verba leges , vim vi repellere , omnia jura legi permittunt ; non ad vindictam sumendam , sed ad injuriam propulsandam . Et vero cum bona ratione ad vitæ sustentatioem necessaria sint , tamen jure illa , quo vitam ipsam defendere licet possum ; si enim jus meum est , cur illud indeince servare non licet , etiam cum injusff aggreditur damno ? quod cum nullo modo intendam , illius causa , saltem moralis , jure dici non possum ; ille sibi imputet , per quem unum haec ne ab eo damno immuni's sit; cur enim non celab infensa vi , re aliena relata ?

57. PITHANOPH. Durum haud dubie nullis videbitur , pro re adeo vili homini vim eripere , cum inter illam & vitam hominis nulla proportio esse videatur ; aliqua autem proportionis esse debet inter medium & finem , finis est rem suam servare ; medium vero vitam atra tere pere.

58. ANTIM. Illud medium videtur esse proportionatum , quo dumtaxat adhibito , finis continetur , modò scilicet aliam improportionem non habeat , seu deformitatem repugnantem , ad etiam rationem , quam justitia & Christiana charitas exigunt ; atqui dum rem mean defendo , jure meo utor ; quid æquius , vel iustius ? & licet præter intentionem per accidens , damnum injusti aggressoris sequatur , illi imputet , illud non intendo ; immo quantum est ex me , intendo contrarium , scilicet , ut defistar ab injulta vi , ut revera desistere debet & possit ; ex quo etiam constat , charitatem ergo proximum non laeti ; nempe ordinata charitas est , que nullum obligat ad injustam vim , a privato scilicet illatam , non repellendam.

59. PITHANOPH. Tenetur quilibet charitatis lege , in extrema proximi necessitate , superfluis se privare , ut illi succurrat , id est ne ille pereat fame , id est mortem illius impedita igitur multo magis tenetur , ne illum occida-

rem ab eo per vim raptam ultro cedere ; si e-
st invenitur dare illis ne moriatur , multo magis
non spectare, ne occidatur; vel ut melius dicam, non
occidere, irreperatur.

70. ANTIM. Acutè sanè at si ea, quæ fur mihi
in vim tollit, ad vitam sunt mihi necessaria,
at illa date non teneor extremam necessitatem
pannorum, nec ea cedere furi; præterea fur non
deponit ad extremam necessitatem redactus,
quæ deus voluntate minimè pendent; sed illa ne-
cessitatem, nisi deflat, est ipsi omnino vo-
lentiam; un dicit quis in eas augustinus esset redac-
tus, i quibus tamen, cum vellet, liber esse pos-
set, nemo dicat, me teneri lege charitatis, dare illi,
quæ in mili superflua.

PITHANOPH. At si fugiat, surreptis bonis,
potest interfici?

71. ANTIM. Nullo modo, si alius sit modus re-
spendi bona surrepta; at si nec monitus relin-
quit velit, docit alius modus recuperandi, si
dumantes supra citati afferunt, armis eum
impelli, id est totum id fieri posse, quod
omino necessarium est, ad bonorum tempera-
tionem, procurandum tamen est, ne fur occida-
tur si talimpi vulnere inflato, vel alio quo-
vis posse, ad relinquenda illa, quæ
per nimis dulce, idque omni diligentia adhi-
bitur.

72. PITHANOPH. Igitur, pari modo, debitorem,
qui debita solvere non vult, nec cogi potest autorita-
tate publica à creditore, interfici posset; quod nemo
dicat.

73. ANTIM. Nemo sanè hoc dicat; mani-
ficium autem differim est; nec enim debitor
inter vim; igitur creditor hoc jure repellendu-
mum minime fitetus, illum interficere non po-
test, præterea non propterera creditor rem suam
concedit, at hunc finem dumtaxat sibi proponere
potest.

74. PITHANOPH. Supponamus, debitorem il-
lum a manus habere debitam summam, ac propo-
nendum esse creditorem rei sua obtinendam, si
accidere, at hunc finem dumtaxat sibi proponere
potest.

75. ANTIM. Neque propterera creditor au-
toritas privata inferre vim potest, sed pu-
blici accedita, ut jura & leges præscri-
bant; quanta enim rerum perturbatio esset,
adhibentes sibi debitas autoritatate privata
accidere.

76. PITHANOPH. At si nullum instrumen-
tum, nullus titulus, autoritas publica ac-
ciona potest; igitur privata dumtaxat re-
sponsio.

77. ANTIM. Neque in hoc casu, creditori li-
cet vim afferre; sibi enim imputet,
quod modo authenticum careat; cur enim, cum
potest suam dedit, data fidei chirographum
accipit, vel testes, ut fieri solet, non adhibuit,
quoniam fiduciam mutuata pecunia veritas &
prospecta esset?

78. PITHANOPH. Occurrerit mihi unus casus, in

re tua igitur necessariò car-
rebis, nec eam obtinere unquam poteris, quamvis
probè scias, ubinam sit.

79. ANTIM. Hoc mihi patienter ferendum est,
ut & alia, qua permittente Deo, mihi eveniunt;
quam multa justitia Dei vindicativa relinqui-
mus; & hac quotidiana est Christianæ patientiae
palæstra: sed vide, utrum aliud, quod opponas, tibi
suppperat.

80. PITHANOPH. Suppetit sane, illudque præ-
fertim, quod plerique ex sanctis Patribus existi-
mant, probonis fortunæ, hominem mutilari, vel oc-
cidi non possunt.

81. ANTIM. Ut non negarim, aliquos ex
Sanctis Patribus esse, quibus haec opinio non pro-
batur, ita facile crediderim, plerisque intelligentes
esse & explicando immoderata defensionis
usu, nimis studio erga divitias, quo ut
plurimum homines duci videntur, item de odio
& ira motu, quo de illata potius iuris vindictam
sumunt, quam illatam vim moderata
repellant; accedit, quod nonnulli ex iis fati-
clari loquuntur, ut Ambrosius apud Cajetan.
supra citatum, item Hieronymus in cap. 1. So-
phon. si quis, inquit, forritudinem latronis & pira-
ta & furis enervat, infirmosque eos reddat, prodest
illis sua infirmitas; quid autem est enervare, nisi
mutilare, coique in eum statum redigere, in
quo nocere non possint; nemo afferit, furem
ad eum statum redactum occidi posse; cum
autem enervari non possit, nisi vel occidatur,

vel

vel in maximum periculum mortis adducatur, saltē ut plurimum, nec enim Chirurgi manum expectat; nunquam fere mutilare, aut enervare licet, nū etiam liceat occidere.

75. PITHANOPH. Sacri canones etiam homicidium vetant.

76. ANTIM. Injustum scilicet, illud præsertim ex can. 16. Aurelian. 4. quo quis innocentem occidere non veretur.

77. PITHANOPH. Sed quælo, quanti rem ablātam censēdām esse putas, utis, cui aufertur, jus cædendi furem habeat.

78. ANTIM. In hoc paulò rigidiores esse meputa; tanti est ē statuo, ut necessaria sit illi cui aufertur, ha u sine gravi incommodo illa carere non possit; item ut furto illi, leges capituli pœnam decernant; denique illud, præsertim obseruandum, furem non tantum bona, sed caput etiam imponere; præsertim cum mihi eripere attentat aliquid, quod penes me habeo; tunc autem gemina vis infertur, rei scilicet atque personæ; aut saltē si non persona, saltē honoris per infigēnem contumeliam; ut si quis ē lixarum turbæ ex sem tribuno per vim eripere conatur, res ipsa tanti non esset, gravissima tamen esset contumelia, quam non ulcisci quidem, sed repellere jure valeret.

79. PITHANOPH. Ad tertium caput, opportūnè descendis, huc enim te accersere cogitabam; pro defensione membrorum, libertatis, pudicitiae illatam vim repellē posse, etiam cum morte iniusti aggressoris, modo cum solito moderamine inculpata tutelæ id fiat, apud omnes fere autores constat; item pro defensione fortunatum, longe probabilius esse restē statuisti; licet enim aliqui refragentur, ut Tostatus expressè in 5. cap. Matth. questio. 110. paucis tamē exceptis, reliqui omnes huic opinioni suffragantur; jam restat, ut de honore aliquid dicas; non quidem de vano illo honore, quem mundanum vocant, qui plus commercii habet cum virtutis, quam cum virtute; sed de vero illo honore, quo vir in honesto vitæ statu colloca-tus dignus est; cogita quocto virum nobilem, virtute, sapientia, publicis munerasibus auctum, hunc certe eum esse puto, cui honor ad vitam honestē ducentam necessarius sit, id est contumelias affici non possit, sine gravi injuria; ut si quis ei colaphum infligeret, vel fustem impingeret, nemo certè neget, gravissimam & atrocem injuriam fore: peto igitur à te, utrum vim vi repellere licet, ad arcendam gravem contumeliam, etiam casu injusto aggressore, quando alter cessare non vult, modo debitum inculpata tutelæ moderamen servet.

80. ANTIM. Contumelia gravitas non tam à re ipsa, quam à personæ, cui infertur, statu ducitur; hinc vel colaphum infligere, vel barbam vellere vilissimo cuiquam homini, levis forte contumelia est, gravissima tamen, si nobilissimo cuiquam hæc eadem contumeliam inferatur; his suppositis, dico, gravem contumeliam attentatam repellē posse, cæso etiam injusto aggressore, si aliter arceri non possit; dico attentatam, non illatam; ut si quis fustem impingere attenteret, aut

jam fuisse primū impago, iterum impingere conetur; hæc sententia isdem rationibus probatur, quibus supra probatum est, vim vi repellē posse pro defensione vita & bonorum; indequæ fere autores illi suffragantur, si inum, vel alium excipias, Covarruvia scilicet, Sylium, Tannerum; &c. & verò honor verus maximū bonum est, in cuius violatione, gravissima injuria inferri potest; si gravissima, habet profecto jus, me indemnum ab ea servandū, tabis inquit Cajetan. in summ. V. homicidium, turba Ambrosii, quo universaliter de injury legisuntur & verò, si pro defensione pudicitiae, illam vim actere licet, cur non pro defensione veri honoris? honor enim honeste faciens in pudicitia positus est; igitur si hac honestam suum jure defendit, cur vir nobilis in quoque honorem defenderet non potest; nonquid honor inter humanæ vitæ bona nonnullis vitæ pugnacior non est?

81. PITHAN. Sed quid tandem est ille honor, quem tanti facere videris.

82. ANTIM. Jus illud est, vel titulus illi, quo quis dignus censeret, ut eum alii, singulari cultu & observantia prosequantur aut hinc in verbis, aut factis per contemptum, & contumeliam ab iis traducantur; minor autem hec à te peti, quasi hæc ignores, quæ nemo reficit.

83. PITHANOPH. Data opera hæc à te quævi, quia nonnulli ex iis recentioribus, (huiusmodi quos intelligam), inculcare noncessant honorem, licet vita ipsa chariorem, meram umbram esse, & merum ludibrium, ac proinde non illius defensione illatam vim repellē non potest, saltē cum cæde iniusti aggressoris; immo hanc opinionem barbaram, cruentam, diabolicalam vocant, quæ sine blasphemia defendi non possit.

84. ANTIM. Hujusmodi homines nihil moror; nam per factum in his congregatis non agimus; nec multa doctrina opus est, ad dildendum id, quod opponis, vel potius ipsi opponitis communis tantum mortali sensu confundendis quis enim neget, nobilem & illustrem vitam, quem aliquis, vel fustibus in platea publica recipiat, vel spuso petat, vel avulsa barba, aut allepa inflicta illudat, quis inquam neget, maxima injuria affectum fusile? præsertim si aggressore conditio vilis sit; si autem gravissima injuria est, non video, cur impediri & arceri jure non possit; nec est, quod exaggeres vanum illum honorem, quem ambitio prosequitur, & quo possit superbia; scio, sumum & umbram esse & merum tumens animi idolum; devero huc re loquor, id est de jure illo, seu titulo, ut cuius, aliquis, ut dixi, observantia & cultus dignus censeret, & prorsus indignum, qui contumeliam trahet; quis hunc honorem necesse est neget, ad vitam honestē ducentam? quo certe si quis excedat, inepit ut inde redditur ad publica munera obvinda, sive ad politicam, sive ad salutem animarum patrarentia.

85. PITHAN.

87. PITHANOPH. Sed Christus maxillam dextera penitentem, fonsstram porrigi; & pallium auctoritatem, tunc tam etiam dimittit iubet.

88. ANTIM. Illetus Doctor nihil tibi suggestit de hac controversia: adduci non possum ut credam, de illa penitus siluisse.

89. PITHANOPH. Mihi revocas in memoriam, jam enim exciderat: nonnulla quidem ille, sed quæ nullo ferè negotio refelluntur; primò enim sic argumentatur: nemo ut sua fama vel honori consulat, se ipsum occidere potest, igitur nec proximum.

90. ANTIM. Idem argumentum retorquo; nemō ut suis fortunis consulat, vel pudicitia, vel libertati, vel membrorum integrati, vel ad vitandos atrocissimos cruciatus, se ipsum occidere potest, igitur nec proximum, injustum scilicet aggressorem; negabis meam consequentiam, sat scio; & ego tuam, eodem prorsus jure; sed perge; hoc primum argumentum aliam responsonem non postulat.

91. PITHANOPH. Secundò instat in hunc ferè modum; nulla est proportio inter bonum fama, vel honoris & vitam proximi; igitur pro defensione honoris, non licet occidere injustum aggressorem.

92. ANTIM. Retorquo pariter argumentum, nulla est proportio inter fortunas, vel pudicitiam, vel libertatem, vel integratam corporis & vitam; igitur pro defensione illorum, non licet hanc injusto aggressori eripere; negabis meam consequentiam, & ego tuam; de ista proportione jam supra dictum est, quapropter plura dicere omittere.

93. PITHANOPH. Tertiò sic urget: vita est bonum solius Dei; igitur soli Deo licet occidere;

94. ANTIM. Hoc argumentum nimis probat, ut ajunt; hinc enim fieret, ut ne quidem pro defensione vita, pudicitia, libertatis, occidere unquam licet; nihil ergo probat argumentum; quia scilicet, quisquis injustum aggressorem occidit, ut se defendat, directè tantum intendit, jus suum indemne servare; & licet per accidentem sequatur injusti aggressoris occisio, hoc illetibi imputet; nempe ideo me defendo, quia ille me aggressitur; volo autem quantum in me est, ut ille deficiat ab inferenda vi; non vult ipse desistere, sed vult directè aggredi; unde sequitur justa defensio, illiusque occisio; igitur ille propriè loquendo est causa occisionis; quia est causa per se absolutè & directè vis illata, ex qua sequitur occisio.

95. PITHANOPH. Quartò sic arguit, jurinaturali & rectificatione repugnat, ut quis Judex sit in propria causa.

96. ANTIM. Rectè; undè non licet ab alio pœnas repetrere pro injuriis ab eo acceptis; id muneris justitiae vindicativæ incumbit; vindictam enim privatæ autoritate nemo sumere potest; at quod vim injüstè illatam cum debito moderamine repellam, judicialis muneris non est, nec justitiae vindicativæ, qua fertur in acceptam injuriam; non vindico acceptam, sed impedio ac repello accipendam & injüstè attentatam; quod minimè pertinet ad dominium jurisdictionis, sed ad dominium proprietatis; neque ad Judicem, sed ad hominem; præterea hoc argumentum æquè probaret, pro defensione vita, pudicitia, fortunam, libertatis, membrorum integratam, injustum aggressorem occidi non posse; sed profer alia, si quæ tibi restant opponenda.

97. PITHANOPH. Nihil prorsus restat; non defunt tamen alia, quæ ex te rescire velim; & primò quidem, utrum liceat persecutentem repercutere, ad reparandum scilicet honorem contumeliam factum.

98. ANTIM. Distinguendum esse putarem; si enim aggressor injustus denuo percutere attentat, non est dubium, quin reperiuti possit; non ad vindicandam primam percussione, sed ad repellendam arcendamque perseverantem audaciam, cum hoc revera sit vim vi repellere; si vero vis illa cessat, & injustus aggressor ab inferenda contumelia desistat, hic profectò reperiuti non potest; cessat enim reperiendi ratio, fundata scilicet in illo jure, quod quisque habet, vim vi repellendi; & vero solus vindictæ titulus restat, qui est illicitus, quatenus scilicet cum privata auctoritate conjungitur, ut nemo nescit inter Christianos.

99. PITHANOPH. At si semoto vindictæ titulo, alias affulget reparandi scilicet perditum honorem; quis enim negat, eum, cui alapa per insignem contumeliam inflicta est, honori suo consulere, si reperiatur in justum aggressorem.

100. ANTIM. In hoc severissimum habebis me; qui hoc tibi dare non possum; nam is, cui alapa inflicta est, vel honorem suum perdidit, sic enim loquitur, vel non perdidit; si prius, acta res est, & frustra pro illius defensione laboratur; si vero secundum, illum quidem potest à novo insultu defendere, si aggressor inferre vim pergit, at si hic desistat, nulla defensio restat.

101. PITHANOPH. Perditus honor reparatur, quando injunctus aggressor reperiatur.

102. ANTIM. Quid hoc est, amabo reparatur; vix enim te capio?

103. PITHANOPH. Restamen perspicua est; offendis in pristinum gradum restituitur; in quo scilicet, honore, cultu, observantia dignus reputatur.

104. ANTIM. Quamobrem vero, unde hoc ius & novus titulus?

105. PITHANOPH. Ex eo, quod repercererit; est enim fortitudinis actus.

106. ANTIM. Huc volo te; primum honorem perdidit, fundatum in virtute, nobilitate, rebus præclarè gestis; alium vero sibi comparat, fundatum in vindicta & vana fortitudine, quæ interiori passioni obsequitur; sed hic honor licet acquiri non potest; nam causa vitiata effectum vitiat; igitur in locum primi honoris, qui à virtute ortum duxerat substituitur alter virtuo parente natus; sic coram hominibus, qui mundanis rationibus cuncta metiuntur, magnam sibi nonnulli gloria & honoris famam comparant ex singulari monomachia peritia, vel inimicorum cæde, aliisque hujusmodi.

107. PITHANOPH. Hæc tua opinio paulò severior nonnullis forte videbitur, qui non modò percussorem injustum reperiunt posse dicunt, verum etiam, si fugiat, inflicta alapæ, offensum jure posse illum insequiri ac percutere, immò & occidere, si ad reparandum perditum honorem neculum sit.

108. ANTIM. Scio aliquos esse, qui hoc dicunt, histamen conditionibus. 1. Ut is cui alapa inflicta est, vir honestus sit; 2. Ut honor perditus hac dumtaxat viā reparari possit; 3. ut re ipsa re-

paretur; 4. Ut vir laesus sine praedicto honore dignitatem suam coram hominibus sustinet ne possit; hanc opinionem sub hujusmodi retributis, multi sequuntur, ut Navarr. in manual. c. 3. n. 3. Petr. Navarra l. 3. de rest. c. 13. n. 38. Victoria de jure belli q. 2. n. 6. Henriquez l. 14. c. 10. 3. in comment. lit. T. ubi citat Mantium, Codubam, Pennam, Fernand. in exam. moral. p. c. 9. §. 1. n. 16. Dian. p. 2. tr. 15. refol. 10. Boncin. de rest. propter homicid. disp. 2. quæll. ult. Gregor. Carassa de duell pag. 192. n. 25. Ludovic Lopes instruct. t. p. 62. Marchantius in summa refol. pastoral. ad decalog. c. 5. q. 3. cas. 3. Meretus apud Petr. Navatram l. 2. c. 3. Marc. Serra l. 2. q. 64. a. 7. Philip. Faber apud Dianam citatum Villalob. in sum. tom. 2. tr. 12. diff. 2. n. 3. illi alio bunt, longum esset omnes recensere; habent autem textus expressos; confert enim, inquit, ad hoc durare congesatio, dum alter fugit, alter inquitur, & hoc est verò defendere honorem, quod licitum est, si enim furem insequiri & occidere possum, ut bona rapta recuperem, cur non eum, qui contumeliam illata honorem meum absulterit, si revera honorem ita recupero; ita ipsi.

109. PITHANOPH. Quis amabo non dicat, non illam esse probabilem, que tot adeoque illustrium Doctorum autoritate fulcitur, & latissimam confirmatione confirmatur.

110. ANTIM. Non negarim aliquid probabilitatis inesse, speculativæ scilicet, non tamen practicæ, juxta illum modum, quem in præmissis congressibus explicuimus; quapropter ut illa damnare non ausim, ita opposita sententia abhæro, quam authores communiter docent; si vero ubi contumelia jam illata est, & honor laesus, licet is, qui fugientis insequiritur, cumque occidit, honorem amissum reparare videatur; hic tamen, qui restituitur, verus honor certe non debet, ex virtute scilicet & dignitate persone utrus, sed vere mundanus & spurius ex sumptu vindicta resultans; accedit, quod is, qui fugit, inflicta alapa, læsum honorem, saltem ex parte percufo restituit, quod eum revera timeat & propterea fugiat; si testes adfint, Iudee reliquum reparationem facile procurabit; si vero occulta est injuria, honor certè parum, aut nihil lädatur: Doctores autem, ut Barbosa in cap. 10. de homicid. Ubi citat Tolet. Salom. Emanu. Malderum: Card. Delugo disp. 10. sect. 10. Ubi citat Sot. Carter. Molin. Vafq. Rodrig. Taurian. Bann. & prædictos Salom. & Malder. Belsenbaum lib. 3. tract. 4. cap. 1. dub. 3. num. 7. Ubi præter adductos citat Laym. Filliut. Less. qui oppositam opinionem vixcumque speculativè probabilem esse dicit, licet in praxi minimè rotum; hinc sane vides, si unum excipias, scilicet Henriquez, nullum ex nostris autoribus esse, quia illam opinionem tenet.

111. PITHANOPH. Ingratum sane non accidit, quod in his te paulò severiore exhibeas; nemini vindicta jam per se præcipiti habere ländæ sunt; potiori jure cœrebis, propter mera verborum convitia, immò & affectam calumniam, hominem occidi non posse.

112. ANTIM. ita prorsus; quia hæc justo defensionis juri ad arcendam scilicet injuriam non sufficiunt; demus enim, tibi affectam fuisse calumniam, am-

notem de
nunc
estridic-
tio. c. 1-
5. Virtus
c. 10.
um, Ca-
rali p.
destruc-
toribus
futibus excipias, immo &
debet, non tam propter ea obuinisti, ne ca-
lum, in ista maneat; nec homines credent,
hodius te fuisse ad iustum defensionem,
sed inviditatem; & verò illud vindicta dum-
tantere, nec homines alter sentiunt; & licet
familiarij, hac in parte laxiores & in-
digentes te praeberint, non tam in hoc lau-
dare, sed in illorum opinionem in præceptum esse

17. PITHANOPH. Fama honori æquiparanda est; igitur, si pro defensione honoris occidere licet, cur non pro defensione famæ licet?

118. ANTIM. Fater ultrò , famam honori mini-
mè postponeādam esse , ac proindè famam æquè
ac honorem defendi posse ; modò scilicet justa
dumtaxat & meræ defensionis titulus intercedat ;
hic autem ut dicam , quod res est , nunquam inter-
cedere potest ; nempè vel injutus obtrētator jam
meam famam obtrivit , vel nondum id præstitit ;
si primum , jam actares est ; illam ultrà defende-
re non possum ; & sanè frustra id tentarem ; licet
enim obtrētatorem occidam , non propterea
fama leſa & foedata non restat ; igitur famam
non defendo , dum illum occido , sed vindicta
sunt , & non ut punitio , sed ut iustitia .

servio & lito; immo licet inde aliquid nominis apud eos qui res omnes mundanis rationibus metuntur, mihi comparem, non tamet vera fama est, vera gloria, verum nomen, sed merus fumus & vanitas, seu vanamale sententiam opinio : præterea diffamatio publica est, ad judicem pro justitia con fugere possum, nemini enim in propria caula judicem esse licet; si vero occulta, vel nescio quin nam

fit obrectator, & hoc supposito, illum repellere non possum; vel scio nomen obrectatoris, & hunc etiam ad judicem deferre valeo, ut saltem ex indicis contra illum agat; sed ad defendendam famam, occultus obrectator occidendum non est; nam occiso illo, infamatus adhuc maneo; & cum vix ulli obrectator notus sit, quis amab^d sibi persuadeat, illum à me occisum fuisse, ad justam famam defensionem; igitur si jam obitrix fama est, five clam, five palam, occidere obrectatorem non licet: at si nondum is meam famam lœsit, multo minus illum occidere possum; vult, inquies, laderet, & jam hoc statuit; sed qui hoc scire valeas, non video; hoc dixit, inquies, & mihi fideliter relatum fuit; at forte fixit, aut certè consilium mutavit, illud saltem mutare potest; hinc manifestum discribens est inter defensionem famæ, & honoris, vel virtutæ, vel bonorum fortunæ; nam injunctum aggressorem repello, dum ipsa attentat inferre mihi gravem injuriam; dum scilicet est actu, uscic loquar, vel re ipsa attentans, ut quando in bona involat, vel brachium vibrat, vel fustem impingit, vel telo impedit; at cum obloquitione tantummodo fama lœdatur, nulla pro�is attentatio præmittitur, id est, nulla vis infertur ad obloquentum: & antequam aliquis obloquentur, nulla profecta vis est: si vero jam obloquentum esse supponas, jam fama lœla est; in neutro casu cædes licita est.

119. PITHANOPH. An forte licere non
putas, arcere infamiam, & afflictam calumniam
diluere?

120. ANTIM. Ultrò fateor hoc ipsum licere; sed cum per cædēm infamantis non arceatur, ut jam ostensum est; ad arcendam infamiam, cædes non licet.

124. PITHANOPH. Jam probè intelligo, affatā semel calumniā ad illam diluendam & bonum nomen servandum, cædem calumniantis inutilem esse; ac proinde à diluendo calumniam alia media abhinda esse; immò si opus est, calumniam passus coram Justice innocentiam suam juridice probare poterit; at si nondum afficta sit calumnia, certus sim tamen, paratum esse,

ad affingendam; cur quo^slo prævenire non possum, etiam, si opus sit, per cædem illius & quis enim negat, sic probè infamiam arceri ac prohiberi?

122. ANTIM. Non nego, sic arceri calumniam & infamiam; exlus enim ultrà calumniari non potest; sic probè, id est, licet arceri; quia licet tantummodo vim injunctè illataam repellere; hic autem nulla vis infertur; nempe vis illa, est ipsamē injurya inchoata, ut sic loquar, qua nūsi repellatur, necessariò infertur? sic dum quis telo me petit, nisi me defendam fugā, vel armis, mihi vulnus infligit; illam igitur vim injunctè illataam, per quam aliquis, vel me occidere, vel contumeliam inferre attentat, vi quoque licet repellimus; Ubi autem nulla vis est, nulla certè repelli potest; Ubi nullus me aggreditur, me certè defendere non possum; at is, qui parat mihi calumniam affingere, nondum me aggreditur; nullum igitur justæ defensionis jus mihi competit.

123. PITHANOPH. Si aliquis statuerit te interficere, nunquid certior hujus consilii factus, prævenire non potes? facilè crediderim, non deesse, qui huic opinioni suffragentur: pari ergo modo, dum certus es, fore, ut quis calumniam tibi affingere paret, prævenire poteris.

124. ANTIM. Ego certè opinionem illam turam esse non existimo; quia vis illata præbet dumtaxat justæ defensioni locum; sublatu enim hoc præcipio, cetera omnia corruunt; præveniam quodem, omnia tamen cædi; & si calumniam tineo, contra illam memet instruam, delato etiam illius consilio, qui calumniam meditatur; immò quantum licet fieri poterit, illius autoritatem & fidem infringam, dixi quanrum licet fieri poterit, nec enim per culpam calumnia repellenda est.

125. PITHANOPH. Appositi omnino ad ea, quæ à te sciscitat parabam; quero enim ex te, utrum ad affingendam fidem calumniatoris, licet ipsi calumniam affingere valeam; præsertim cum ad prædictum finem obtinendum nihil efficaciū conferri posse videatur.

126. ANTIM. Scio, esse aliquos, qui hoc quidem non licere dicant, sed esse dumtaxat peccatum mendacii, non verò injusticiæ; his tamen conditionibus, opinionem istam adstringunt. 1. Ut sit inusta accusatio adversù famam, vitam, rem nostram; sive quia hostis affingere calumniam; sive quia crimen occultum aperit, quod in iudicio probari nequit. 2. Ut de te magni momenti agatur. 3. Ut honori, aut fama alteri consuli non possit, quam eversa fide adverteri, nec fides illius alio modo infringi. 4. ut reverè hoc modo honoris & famæ indemnitatì consulatur; ita Diana p. 6. tract. 6. resol. 16. Dicastillus lib. 1. de just. tract. 2. disput. 12. p. 4. dub. 2. à quibus citantur Bartol. Felin. Fafinac. Peregrin. Sayrus. Sot. lib. 5. quæst. 9. art. 3. Hurtad. de Mendoza 2. 2. disp. 170. secl. 14. & apud illum Petr. Alciat. Pasqualig. decis. moral. 47. qui præter ceteros, citat Petigian. Sa v. infamare Bañez. 2. 2. quæst. 70. a. 3. dub. 2. Joan. De la Crux. 1. p. direct. 8. part. a. 3. dub. 17. Majoris 4. dist. 15. quæst. 6. Bonacini de rest. disp. 2. quæst. 4. punct. ult. D. Thom. 2. 2. quæst. 70. a. 4. Ledesm. de just. c. 25. concl. 21. dub. 3. Orellan,

2. 2. quæst. 72. ut testatur Vega in summ. Salom. 2. q. 62. a. 2. concr. 23. concl. 2. Arrag. ibid. dub. 9. Navarr. 1. 2. c. 24. n. 349. Malder. tract. 6. 3. dub. 20. Sylvest. v. restitutio 3. q. 3.

127. PITHANOPH. Suffine quo^slo; quid plures accumulas? cum hi sufficiant, ad probabilitatem huic sententiae conciliandam.

128. ANTIM. Tu potius lusine, ut prius expōnam, quo sensu prædicti autores loquuntur; nec enim facile crediderim, ab iis doceri, semper, & in omni casu licet, calumniam in ipsius accusatori affingere, nec quamlibet etiam calumniam; quod non modò iniquum esset, sed præsustinutile, ad fidem calumniatoris i. strigendam; dico igitur licitum esse, negare affitam calumniam, vel crimen occultum ab eo publicatum; cum enim nec crimen occultum fatigari, nec affitum agnosceri debeant, quid ni amabilius, fallam & iniquum esse accusationem, & proinde illum, qui accusat, calumniatorem esse? nemo profectò neget, hoc licet fieri posse; immò si accusator jam alibi mihi, vel alieni columniū affinxit & hoc constiterit, postquam, iam hoc argumento, fidem illius infringat; immò & aliis ejusmodi ad eundem finem: & si dicam, ipsum mentiri solitum esse; item hec ab ipso fieri et odio adversum me, vel ex invito, vel ipsum id enti, ut ex aliquo honesto gradu me deturberet, quod facilis eum ipse obvenerit; hæc & alia ejusmodi, que ad fidem illius affingendam, per se ac direc^te conductu*m*, licet adhiberi posse, non negarim; præsertim cum in iudicis vulgo achiventerit, judice minime reclamante, qui certè alioquin crimen criminis defendi minime pateretur; & in hoc sensu, seductos autores intelligendos esse, crediderim; at quod accusatori quodlibet aliud crimen affingere posset, nullus, opinor, universè concedet; præsertim cum ad fidem illius affingendam, inutilis sit, aut saltem per se proximè ac direc^te non conductus; v. z. aliquis me accusat fuisse, cur quo^slo illi adulteri crimen affingeret? quid hoc ad refellendam accusationem juvat? utique fides habebitur; ego fris nos tam & infamiam contraham, ille adulteri; an forte vulnus illi inflictum meum curat? hoc quidem remoto ad imminuendam illius fidem aliquid faceret, si quispiam alius illum hujus Agitii accusaret; quispiam enim unum crimen admittit, aliud quoque facilè admittere, censendus est; ex præsumptione scilicet, qua vir malus male, & vir frugi bene ageret præsumuntur; hominis flagitiis testimonium vulgo rejicitur, cum is indignus reputetur; cui fides habenda sit; at quod ego per recriminationem, falsum crimen illi affingam, eundem imminutam fidei effectum apud homines fani iudicis nunquam sortitur; quis enim statim non judiceret eo dumtaxat fine, crimen à me retinqueri, ut illius accusationem eleverit; accedit, quod cum jammibi terra illa nota ab illis inusta sit, pauci erunt, qui me dignum reputent, cui fides habeatur; aut certè vulgus, admissa utriusque accusatione, me pro fute, illum verò pro adultero habebit; ita enim à natura comparati sumus, ut potius mala, quam bona credamus; Hanc certè inutile erit recriminatio, ad justam defensionem; Unde saltem quarta conditio deest, quam nonnulli ex

extimoribus adstruente, utilia licetè fiat; cùm
fictitious & fame indemitas minimè servetur;
tamen & tertiam conditionem nunquam adesse con-
ditum temperatus modus suppetat, quo fame
abufer confundatur.

PITHANOPH. Spem meam fecellisti,

An-
time ob eum selectum autorum manipulum
affligitio adduci à te videber, in eam te dis-
colum esse, omnino mihi periusseram, immo
cum communem & probabiliorum esse apud
excepsum; & verò saltē probabilem esse,
non nego; quis enim hoc tanta autoritatis pon-
deri non concedat?

134. ANTIM. Ab hoc ultimo initium duco;
negare factum, quod fateri non teneor, immo &
admittere non possum, mentiri non est saltē
formaliter, ut ajunt; sed veritatem tacere ac te-
gere, qua revera aliquando tegenda est; accu-
sat me furti occulti; nego me furatum esse;
non mentior, sed crimen occultum reticeo, quod
certè licet, & calumniam falsi accusatoris jure
tibi affingo; licet enim falsus non sis, iniquus
tamen accusator es; & hæc est materialis ca-
lumnia, ut suprà vocavi, quam licitam esse ne-
mo negat: at si te adulterii accusest, formale
mendacium erit & formalis calumnia: ad id
potrò, quod primo loco dicebas, merum men-
dacium esse cum injustitia minimè conjunctum,
ac proinde peccatum leve, licet fortè aliqui
adstruant, cum præmissis restrictionibus, seu
conditionibus appositis, nostri tamen omnes, u-
no dempto, vel altero, jure refragantur; dico
ergo, mendacium esse cum injustitia conjunc-
tum, id est cum injurya proximi; cùm enim,
ut dixi, justæ defensionis ratio in hoc casu non suf-
frageretur, damnum proximo sine formalis injurya in-
ferri non potest.

135. PITHANOPH. Saltem licet, verum cri-
men in accusatorem iniquum retoquere; tunc en-
im nec mendacium erit, nec calumnia; igitur nec
injustitia.

136. ANTIM. Quod ultimo loco infers,
eadem facilitate negatur, qua adstruitur; nempe
injunctum est, alium accusare occulti criminis, quod
in judicio probari nequit; igitur licet mendacium
non sit, nec calumnia, est tamen injustitia, &
qua ratione iniquus accusator est, qui occulti cri-
minis me accusat, quod debitis probationibus
caret, eadem ego iniqui recriminatoris partes a-
gam, si occulti criminis me illum accusem, quod
juridicè probari non possit.

137. PITHANOPH. At si legitimis probationi-
bus instructus sis, nunquid non poteris iniqui
accusatoris crimen occultum ad Judicem de-
ferre.

138. ANTIM. In hoc tibi assentior; quisquis enim
delictum admittit, de quo in judicio legitimis pro-
bationibus convinci potest, jure suo excidit; nec is,
qui eum defert, iniquus accusator censendum
est; quare hoc medio contra iniquum accusato-
rem licet uti possum, modò ex odio aut vindicta
non fiat.

139. PITHANOPH. Sed hoc leve profectò ad ser-
vandam famam indemnitatē subsidium est, pro cu-
jus defensione, nec occidere licet, nec percutere,
nec calumniam retoquere, extra ipsum accusationis
argumentum, cùm tamē fama maximum bonum
sit; D. Thom. 2. 2. q. 73. a 2. dicit, inter res tem-
porales, famam esse pretiosissimum, a. 3. famam
præminere divitiis; i. 2. quæst. 2. a. 2. homi-
nes ultrò pati jačturam in omnibus aliis rebus, ne
patiantur aliquod detrimentum in honore; jux-
ta illud proverbiorum 22. Melius est nomen bonum,
quam divitiae multæ; addit Tostat. tom. 5. in Mat.
c. 18. q. 97. famam esse præcipuum inter omnia bo-
na ex-

na exteriora, & tom. 1. exod. c. 20. q. 25. lassionem famæ propinquam esse morti personæ, apud eos, qui verè existimant. Scot. in 4. d. 21. q. 2. subiectit, amissâ famâ, hominem privatum esse habilitate ad actus vitæ civilis; his accedunt Major ibid. q. 16. Lyranus tom. 3. in c. 19. Job. Angelus v. honor. S. Antonius. in summ. p. 2. tit. 8. c. 4. §. 2. Cajet. in summ. v. fama. Sylvester v. detracitio & v. bellum; addit. Sis Geronomus & cæteros Theologos; cum igitur famæ bonum aded pretiosum sit, etiam mille thesauris anteponendum. Eccles. 41. Mirum certè mihi accidit, quoniam pacto fieri possit, ut tam paucâ & levia ad illius defensionem subsidia permittas.

140. ANTIM. Crimen certè repelli crimine nolim, ne crimina multiplicentur; abstine à criminis, & fac quod voles; perme licet; non nego enim, famæ bonum maximum esse, iis præsternit necessarium, qui vel in republica administranda, vel in juvandis proximis suam operam impendunt, qui sanè ut iidem, quos jamjam laudasti, autores docent, enti maximè debent, ut famam indemnum servent; nec deest multiplex modus, quo id tandem obtineant; nempe ad publicum justitiae administratorem configere posunt, & coram eo causam suam agere, afflant calumniam refellere, innocentiam suam juridicè probare; & si legitime probationes adsint, ea contrâ calumniatorem adstruere, que illius fidem infringant; delictis etiam occulis ad hunc finem publicatis.

141. PITHANOPH. At si judex iniquus, si testes corrupti, si omnes via præclusa ad probandam innocentiam, ac diluendam calumniam, quid opus facto?

142. ANTIM. Rarus profecto casus; si enim hic Index iniquus est, ad alium aquo rem configere poteris; & alios testes, qui non sint corrupti, forte invenies; si tamen omnis aditus justæ defensioni interclusus; exanimiter ferendum; beati, qui persequectionem patientur propter justitiam, pro qua mori, satius est, quam crimen crimine refellere.

143. PITHANOPH. At si scripturas ut vocant authenticas faccio inclusas, quibus innocenta mea omnino probatur, quispiam per vim mihi eripere attentet, nunquid non possum me defendere, etiam cum cæde iniusti aggressoris, si aliter fieri non possit?

144. ANTIM. In hoc, ultrò tibi assentior; runc enim vim iniuste mihi illatum repellero, cum justo moderamine; neque in hoc ulla est difficultas; nam perinde est, si tibi vitam eripere attenter, si aliud quidpiam, quod tibi vita carius est, & ad vitam honestè ducendam necessarium.

145. PITHANOPH. Recte; capio mentem tuam; quoiescumque vis iniuste infertur ab eo, qui gravem injuriā infert; attenter, vis illa repellere potest, cum moderamine inculpatæ tutela, etiam cum cæde iniusti aggressoris, si alio modo repellere nequit: unum rellat, quod ex te queramus; utrumvis, qui gravem ab alio calumniam, & grave famæ detrimentum passus est, possit deinde, nactus occasionem, ac remoto omni scandalo, justè & occultâ compensatione uti, in alio bonorum genere, v.g. in pecunia; ratio dubitandi est; quia cum calumniator teneatur damnum illatum proximo refarcire; cur si ille nolit, Iesus, qui jus habet prædictam

reparationem, utajunt, exigendi, & si hoc juridice fieri non possit, cur, inquam, occultâ compensatione uti non poterit? frustra enim jus illud efficeretur, si nunquam rem illam ad quam jus habet, obtineret; ut autem Jūdex, quando legitimè probantes adsunt, damnat calumniatorem ad multam pecuniariam, in gratiam Iesu; haud dubitetur, justam in pecunia compensationem fieri posse; cur ergo illa, si aliter haberi nequeat, & scandalum absit, Iesus clam uti non potest?

146. ANTIM. Scio, nonnullos esse, qui ita sentiunt, quibustam suffragari non possum; tunc ne à communis sententia recedam, tum quia datum famæ pecunia reparari non potest; & is, qui datum illud intulit, ratione illius præcise, vivunt, quidquam in pecunia restituere non debet; dico ratione illius præcise; si enim passus damnum in fama, ex hoc aliud in bonis paritur, qui plus intulit, secundum etiam resarcire tenet; utrumque tamen diverso satisfactionis genere; pro hac sententia, militat celestus Doctorum municipalis, scilicet Thom. Sanch. 1. 1. col. c. 4. n. 7. ubi præter alios, citat Alberic. Azor. Panormitan. Gomez, Navarrum, Petri. Navarr. Angles, Vassq de restit. c. 2. §. 3. dub. 6. n. 17. ubi citat Bannez & Victoriom, Turrian. disp. 28. dñ. 1. ubi citat Ostien. & Covarruv. Lef. c. 9. dñ. 23. quibus faver Magisterin 4. d. 15. Lugo disp. 11. lect. 1. n. 5. faciunt autem multæ rationes, ut in hac sententiam descendam; prima est, quia si datum famæ pecunia compensari posset, etiam calumniator pœna corporeâ multataetur, non consaret obligatio refundendi pecuniam; sicut non cessat, licet sur simili pœna corporeâ plectatur, hoc argumentum nonnulli efficacissimum esse judicant.

147. PITHANOPH. Ignoscet quæsto hebetotius genio, argumenti hujus vim non sentio; cum enim sit faciendum satis duplice justitiae, vindicativa & felicitate, & commutativa, pœna corporeâ. Judice imposita prima sit satis; obligatio restituenda ad commutativam spectat; in furto, res perficia est.

148. ANTIM. In furto sanè, perspicuum est; nemo enim negat, rem illi restituendam esse, cui fur illam surrexit; etiamque propter crimen adulsum, pœna corporeâ plectatur; at præter unum Arragonium, nemo dicit, infamatu, postquam pœnam dedit, teneri adhuc ad aliam quampiam pecunia restitucionem; & ut aliam rationem ex hoc eodem fonte ducam, si hoc esset, mortuo calumniatore, etiam propter adulsum crimen, illius hæredes pecuniam illam plus debita restituzione, refundere tenerentur, ut in furto; quod nemò sanæ mentis dixerit; statigit illa ratio, quam ut jam dixi, multi autores efficacissimum reputant; & verò quacumque pœna calumniator plectatur, infamatus cum eodem fame detrimeto manet; igitur pœna illa ad vindicativam, non ad commutativam justitiam pertinet; vindicativa autem publicam autoritatem suppeditat.

149. PITHANOPH. Jūdex non raro calumniatorem obligat, ad resarcendam pecunia alij perdam infamiam; igitur datum famæ pecunia compensari potest.

150. ANTIM. Hæc est multa pecunaria, quæ imponitur, non quidem ad damni compensationem, sed

gatur; quidni calumniator utriusque pœna subjaceat? cùm revera majoris crimen admiserit; fama enim di-
vitiis longè pretiosior est.

156. ANTIM. Non libero calumniatorem ab ob-
ligatione restituendi famam, si id fieri possit; immo
affero, teneri eum, revocare perperam dicta, atque
enī pro viribus, notam alterius famae inustam ab-
stergere; at si id obtineri ab eo non possit, vis
dicari, eum teneri ad impossibile? id porrò, quod de
fure subiectis, nullius momenti est; nam ideo furem
obligo ad restitutionem ablati, quia suppetit illi, un-
de restituat; nempe si nihil prorsus habet, ac proinde
restituere nequit, nullo modo ad restitutionem il-
lum obligo, quia nemo tenetur ad impossibile; par-
tatem igitur omnimodam agnoscō; unus famam
tuam leſit per calumniam, alter bona furatus est; u-
terque crimen corporeā pœna dignum admisit, iuxta
leges justitiae vindicativæ; uterque damnum illatum
refarcire tenetur, quocumque tandem modo resar-
ciri queat; si tamen alter resarcire nequit, sive fur,
sive calumniator, illum reverā ad restitutionem
non obligo; ne tamen hoc dissimilem, sapientē accidit,
ut fur, si non toram pecuniam, quam abstulit, illius
saltē partem restituere possit, ac proinde teneatur;
cūm tamen calumniator laſam famam reparare non
possit; addo etiam, si quando accidat, ut partem fa-
mae reparare valeat, illum ad id prorsus teneri; uno
verbo, quidquid ad resarcendum damnum famæ
illatum conductus, sive totum, sive illius tantum pars
restituatur, totum id ponere, calumniator tenetur.

157. PITHANOPH. Si fur germam alteri abstul-
lit, ac deinde perdidit, pecunia compensare tenetur;
cur igitur idem de laſa fama non dicam?

158. ANTIM. Manifestum discriben est; nam gem-
mea illa pecunia astimati, vendi & emi potest; cūm
tamen fama pecunia nec astimari, nec emi possit; di-
gitum qui spiam tibi abscedit, an forte pecunia alium
digitum tibi comparare potes? at gemmam pecunia
emere poteris.

159. PITHANOPH. An putas, nullo modo unum
ab alio adquiri posse? erunt multi, qui secus sen-
tiant, malintque perdere digitum, quam centum
nummorum millia; idem dico de aliqua nota famæ
inusta.

160. ANTIM. Mente meam non assequeris; scio
enī, unum ab alio infinitè non superari, nisi de vita
& fama agatur; nempe is, cui vitam eripueris, nihil
deinde pro vita sibi erecta à te accipere potest; at
si digitum tantum abscederis, multa vis auri charior
illi accidet, quam ditti restitutio; non tamen prop-
terea illa vls auri jacturam digitū compensabit, ue-
dixi, cūm alium digitum affere non possit; unde
non teneris, prædictam auri vim refundere; & is
à te immetit illam exigeret, licet eam pluris faciat,
quam digitum; quia id tantum refundere tene-
ris, quod damnum illatum, digitū scilicet jacturam
compensat; pecunia autem ut dixi compensari ne-
quit; quia pecunia aliud digitum habere non po-
test: equidem si ratione amissi digitū aliud
damnum passus sit, nemo neget, eum, qui abscedit, ad
illud resarcendum teneri; idem de fama dictum sit,
& in hoc sensu, intelligendos esse crediderim, maxi-
mam illorum autorum partem, qui hujusmodi
compensabilitatem, ut ita loquar, adstruunt, ut
Sotus, Sylvest. Mercat. Cajet. Armilla, citati à
Vasq. n. 15. Arrag. Cordub. Lud. Lop. adducti à
Sanch. n. 6. quibus favere videtur S. Th. q. 62. a. r.
ad i, sed vel loquuntur de damnis, quæ ex laſa
fama

fama consequuntur; vel de spontanea conventione inter partes habita; vel de obligatione Judicis, qui per sententiam, ad solatum injuriam passi, summa pecunia adjudicare debet, ab injusto calumniatore refundendam; vel de compensatione improprie sumpta, qua scilicet unum pro alio merè substitutur: maneat igitur, famam laetam pecunia proprie compensari non posse; ac proinde calumniam passum, prædicta compensatione illicite uti.

161. PITHANOPH. Hanc sententiam tibi gratalor, & cùm illa inde sit laxior, inde strictior, indulgentiore supra, seu molliorem, perperam te vocavi; strictior est, si rationem habeas injuriam passi, cui scilicet prædictam compensationem non permittit; laxior verò, si ad calumniatorem referatur, quem ad refundendam pecuniam pro illata injuria non obligat, ante sententiam Judicis, vel privatam conventionem; sed frustra de his disputamus, licet enim hanc opinionem defendas, non negabis tamen, oppositan esse probabile, ac proinde illius usum licitum esse.

162. ANTIM. Tantulum hallucinari mi Pithanophile, non distinguis enim unum probabile ab alio; duo sunt objecta, unum supponis; duas opiniones, unam duocaxat appellas; fateor, utcumque probabile esse illorum opinionem, qui docent, dannum famæ pecunia compensari posse; dixi utcumque probabilem; si enim fistamus in propria verborum significazione, illud est tantum pecunia compensabile, quod pecunia comparari potest; sed deus ulti, famam esse pecunia compensabilem; illudque censeris probabile, saltem per locum extrinsecum, propter autoritatem multorum, qui hoc docent; non tamen inde sequitur, quod probabile sit, injuriam passum in fama, occulta compensatione pecunaria licet uti posse; nempe duo sunt longè inter se diversa; quod pecunia damnum famæ compensabile censeatur, sit, quantum voles, probabile; quod hac compensatione licet uti possim, reverà probabile non est; si quando enim licet compensatione uti, certum esse debet, unum altero verò compensari; ut si quis mihi debet centum nummos, certum est, compensari posse aliis centum nummis; idem dico de qualibet alia re, quæ pretio pecunie comparati possit; itaque ut in illa opinione, quæ occultam compensationem permittit, is, qui ea uititur, certus esse debet, quod res illa, quam ille accipit in compensationem, illi debetur; ita si agitur de famæ damno, injuriam passum debet esse certus, illud sibi deberi, quod accipit in compensationem; igitur & certus, damnum illud hoc modo compensari, accepta scilicet pecunia; hæc autem compensabilitas certa non est, sed tantum probabiliter; sed ex incerta compensabilitate, minus sequitur, quam ex certa; ex hac sequitur compensatione probabiliter licita, igitur ex illa, minus quam probabiliter.

163. PITHAN. Multi sunt, ni fallor, qui probabile censem, hujusmodi compensationem licitam esse, ut Less. cap. ii. dub. 25. n. 136. Molin. tom. 5. d. 49. n. 5. Ledesm. 2. p. 4. q. 18. art. 2.

Joann. de la Cruz in Direct. p. 1. præc. 7. a. 1. dub. 6. concl. 2. Tanner. in præsenti d. 4. q. 6. dub. 6. n. 150. Aragonius & alii, quos citat & sequitur Diana tom. 2. tract. 5. miscell. resol. 30.

164. ANTIM. In hac materia, ne quid diffidem, prædicti autores ita variant, ut vix cum mente capere possis; hinc, ut rectè mons Delugo, disp. 16. sect. 5. n. 106. licet in quibusdam casibus particularibus, prædicta compensationem admittere videantur, dum tamen in propriis terminis questionem tractant, id communiter negare videtur; hinc predictus Delugo loco citato, abstinet ab ultimo iudicio, circa hoc punctum de compensatione; additique, in præst non esse facilè admittendam; quare, licet citati autores aliquam probabilitatem in hanc opinionem inducant, illa quidem forte sufficiet, ut si speculativè probabilis, non tamen practicè; quod vel ex ipso usi probatur; quis enim amab. Confessarius vel hoc permittrat, vel autor sit, ut si saltem ut nostris principiis infistam, non est certum, opinionem illam esse probabilem; igitur non est certum, esse tutam; illam igitur proxim reducere non licet; neque predicti auget refragantur; modò scilicet consequenter loquuntur; nempe cùm ipse calumniator pecuniam fundere non teneatur, licet alio modo fame datum à se illatum refarcire non possit; nec etiam illius hæredes post ejus mortem; certè injuriam passus pecuniam illius accipere; vel restringere non potest in compensationem; unum ita connectit cum alio, ut positu uno, alterum ponit, necesse sit.

165. PITHANOPH. At si calumniator damnum quidem refarcire possit, nolit tamen obstinatè; nequid non liceat injuriam passum, pecuniam illius nisi retinere; saltem eo fine, ut eum ad justam reparacionem obliget.

166. ANTIM. Id totum frustra esset, si per modum occultæ compensationis fieret; cùm inde calumniator moveri nequeat ad satisfaciendum; ignorant enim, quidpiam è rebus suis ab alio tenenti; si autem id sciat, nec amplius repeat, et quasi quadam tacita conventione, vi cuius, injuriam passus pecuniam retinere potest, renunciata tamen quolibet alio iure exigendi alias satisfactionem: si verò calumniator pecuniam illam repetat, non est dubium, quin eidem restituenda sit ratio est, quia justæ defensionis, vel compensationis iure retinere nequit; non primum, quia jam illata est injury; immo licet eadem injury qualiter continuetur, ed quod injustus calumniator facere recusat, licet satisfacere possit, non tamen arcetur, licet pecuniam retineas; non secundum, quia nulla fit propriè sumpta compensatione, cùm idem maneat afflcta famæ detrimetum.

167. PITHAN. Si jura utrumque sint patia, præfque injuryæ acceptæ ejusdem generis, felicitate in fama; si mihi satisfacere rectiles, nunquid non potero pariter satisfactionem sustinere, donec satisfacere velis.

168. ANTIM. Multi sunt, qui docent, hoc licitum esse; ut Lessius c. ii. dub. 25. n. 134. ubi citat Adm. Sot. Angel. Tolet. Diana tom. 1. tract. 5. miscell. resol. 30. ubi citat Sylvium, Malder. &c. Molin. disp. 49. Rebell. p. 1. de justit. l. 4. q. 13. n. 4. & 1. hoc tamen rejicit Lugo d. 15. sect. 5. n. 44. ubi citat Cajet.

Grat. Navarr. Peir. Navarr. Turrani. Tanner. V. a. 3. ad 3. & a. 7. Abbas in c. Sicut, n. 14. & 15. de jurejur. Adrian. in 4. de rest. q. i. ad 4. Lopez p. 2. c. 8. Medina C. de rest. q. 3. caus. 12. Sylvester V. Furtum, q. 13. Bufenbaum l. 3. tr. 5. dub. 1. n. 3. Dicatill. l. 2. tr. 2. disp. 9. dub. 6. Tamburini. lib. 8. tr. 1. c. 1. Bonacini. disp. 3. q. 1. punct. 3. Comitol. resp. moral. l. 3. q. 39. Diana p. 3. tr. 5. miscel. resol. 10. item p. 5. tr. 13. resol. 79. item p. 7. tract. 10. resol. 18. ubi, præter ceteros, citat Navarr. Homoboni. Fernand. Marchantium, Trullenc. tom. 2. l. 7. c. 4. n. 5. Machado tom. 1. l. 2. tr. 23. doc. 5. n. 9. Marc. Serra 2, 2. q. 62. a. 8. Joanne de la Cruz in Director. p. 1. præc. 7. a. 8. dub. 2. concl. 3. Lublin V. pecunia. Tostat. tom. 2. in c. 3. Exodi; Lyranus ibidem; Gabriel in 4. d. 15. q. 3. dub. 3. Paludan. q. 2. a. 2. Angelus verb. Furtum, Cajetan. 2, 2. q. 66. a. 5. ad 3. Altisiodorens. l. 4. sent. tract. 6. q. 6. Almainus in 4. d. 15. q. 2. Taratetus ibidem; Causinus citat Jason. Alexandri. Covarruv. Paul. à Castro, Lugo citat Bann. Aragon. Bald. &c. Gerlon part. 2. in regul. moral. col. 18. & alii communiter.

173. PITHAN. Video Doctorum turbam; omnes feri in hanc sententiam descendunt; nec defunct firmissima rationum momenta, quæ tamen antequam exponas, scire à te velim, quænam conditiones requirantur, ut prædicta compensatio legitima sit.

174. ANTIM. Rem tritam postulas; ut autem tibi morem geram, diversorum autorum sententiam consul. Gabriel citatus leges istas præscribit, ut compensatio licita & legitima censeatur. 1. ut creditor certus sit, rem illam suam esse, vel sibi debitam. 2. ut eam juridicè obtinere non possit, propter Judicis negligentiam, defensoris potentiam, testimoniū probatioñis defectum. 3. ut nullum inde sequatur scandalum, aut grave periculum innocentis. 4. ut creditor non se commitat periculo vitæ, infamie, &c. Angelus prædictam compensationem loco citato approbat, modò nullum istorum quatuor concurrat, 1. quod creditor possit Judice sententiente suum habere; 2. scandalum sui, vel proximi innocentis; 3. periculum mortis, vel alterius laetioris magnæ; 4. periculum mortalis peccati. Sylvester sex conditiones apponit. 1. quod non sit dubium, sed liquidum, rem illam creditoris esse, vel ipsi debitam. 2. quod illam habere non possit in judicio. 3. quod non sit verisimile, fore ut sequatur scandalum, vel gravamen aliis. 4. quod non immineat periculum famæ. 5. quod non immineat periculum vitæ. 6. quod conscientia sit stabilita. Cajetan. vult, esse licitam in casu, quo aliquis propter detinentis, aut Judicis injustitiam, aut defectum probationum, aut propter majus damnum amicitiae, pacis, &c. non potest via judicij, suum, aut sibi debitum recuperare, & absque scandalo, periculo, & offensa cuiuslibet rem occulte accipit. Lefsius quatuor conditiones recenset, 1. ut creditor certus sit, moraliter rem suam esse, vel sibi debitam. 2. ut alia ratione illam obtinere non possit. 3. ut res illa non sit alterius, sed creditoris, vel debitoris; 4. ut ab sit periculum scandali, infamie, &c. nonnulli; inquit, addunt etiam, ut scilicet compensatio non fiat in deposito, iuxta cap. Bonafides de deposito; sed hoc pertinet ad forum exterrum, quod judicat ex præsumptione perfidia, ut tecum censuit Emman. Sa. Delugo 8 conditiones recenset, licet omnes non approbet. 1. ut vitetur peri-

periculum spirituale & corporale debitoris. 2. ut inde non sequatur grave damnum alicui; 3. utres illa non sit data creditori in depositum; 4. ut id, quod accipis, non sit alienum, sed vel tuum, vel debitoris. 5. ut debitum non possis aliter recuperare, saltem sine magna difficultate, molestia, litibus, expensis, jactura gratiae & amicitiae necessariæ. 6. ut compensatio fiat in re ejusdem speciei, quoad fieri poterit. 7. ut id, pro quo fit compensatio, jam actu debetur. 8. ut debitum sit certum & liquidum, adde nonam, ut compensatio debitum non excedat.

175. PITHANOPH. *Istas ego ad tres reducerem; 1. est, ut compensatio sit justa, id est, non excedat debitum certum, fiat cum minimo debitoris damno, & in iis bonis, quæ non sint ejuspiam tertii. 2. ut sit necessaria; id est, ut res illa alio modo, saltem sine magna difficultate, obtineri non possit, ex quo cumque tandem capite proveniat; 3. ut sit cauta, id est, absque omni periculo, scandalo, damno, &c.*

176. ANTIM. *Recte omnino; multa paucis complexus es; si enim compensatio iustitiam particularem & communem non ludit, nec etiam charitatem, nihil revera præsert, quod illicitum sit; si autem iusta est, eo quo dixisti modo, iustitiam particularem non ludit; nulli enim facio injuriam, dum meum accipio; si vero necessaria est, iustitia communis leges & juris ordinem non transgreditur; quia juris ordo ad reddendum cuique suum, & pacem communem ordinatur, ut recte monet Cajeran. citatus; & verò juris ordo non prohibet, ne quisque id quod suum est, obtineat, omni meliore modo; si demum cauta est, & omne periculum & scandalum arcit, haud dubie charitatem non ludit; recte autem prætermisisti tertiam ex octo supra censitis; quia quod rem illam habeas in deposito, te minime privat jure illam tibi vindicandi; cum enim per sententiam Judicis eam tradere alteri creditori teneatis, eam sanè pari jure tibi vindicare potes, modo scilicet aliæ conditiones adint.*

177. PITHAN. *Cum depositum illud fidei meæ creditum sit, nunquid fidem non violo, si forte illud mihi vendiceam, in compensationem rei mihi debita; hinc multi compensationem fieri vetant in hoc casu, ut Medin. c. de rest. q. 3. Sylvis h̄c q. 62. a. 8. q. 1. concl. 7. Covarruv. in cap. Quamvis pactum, 1. p. §. 4. n. 9. Comitol. resp. moral. l. 3. q. 39 & alii, qui hoc colligunt ex cap. bona fides, de deposito, & ex leg. ult. cod. de compensat.*

178. ANTIM. *Alii tameti longè probabilius docent, illa iura procedere dumtaxat in foro externo, in quo præsumitur, potuisse alia via recuperari debitum, & servari depositi fidem; ita Lugo citatus n. 89. Less. cit. dub. 10. n. 60. Petri. Navarr. l. 1. de restit. c. 2. n. 389. Tanner. 2. 2. disp. 4. q. 6. dub. 14. n. 411. Dian. 1. p. tract. 2. miscell. refol. 48. Turrian. h̄c disp. 33. dub. 3. n. 23. quibus adde omnes à me supra citatos, quæ hanc conditionem non admittunt: ad id porrò, quod de fidelitate opponendas, facile respondeo, tacitam conditionem semper subesse, scilicet, ut is, qui apud me rem suam depositum, rem meam mihi restituat; sed in hoc, nulla est difficultas.*

179. PITHAN. *Octava conditio nonnullis aliiquid negotii facessit, qui volunt, non requiri ad justæ compensationis usum, ut debitum certum sit, modò sit probable; & verò opinionem probabilem licet sequimur.*

180. ANTIM. *Scio, nonnullos esse, qui debito probabili contenti, certitudinem minimè requirunt; absit tamen, ut iis assentias; quis enim alium, qui rem possidet, mera probabilitate nixus re ipsa putet? quasi verò melioris conditionis censendus non sit, iuxta communem regulam.*

181. PITHAN. *Si possum per sententiam Judicis, rem illam mihi vendicare, jure dumtaxat probabilius, cur eamdem, per occultam compensationem, clam accipere non possum? cùm ab inquit, vel corruptio Judice sententiam obtinere non licet.*

182. ANTIM. *Judex inquit alium privaret, quem possidet, nisi jus tuum probabilius sit; nempe cum possessio habeat, nemo ab ea deturbandus est, nisi alius ius probabilius & liquidius esse constet.*

183. PITHAN. *Igitur, quando debitum probabilius est, quamvis certum non sit, occulta compensatione ut possum, modò ceteræ conditions adint; cùm enim Judex teneatur, ubi constat de jure mei probabiliore, per actus probationibus meis, rem illam mihi adjudicare; si quid verat, ne illam obtingam auctoritate publica, cur amabo privatam adhibere non licet?*

184. ANTIM. *Non deerunt, qui hoc tibi concedant, ego tamen dare non possum; ducor a rationibus maximis momenti, 1. quia in rebus propriis homines, saltem ut plurimi, errant; nimis amor sui multa ins persuader, ostentatique ut probabilius, quæ vix æquæ probabilia censenda sunt; multi ergo errore illo duici, rem alienam sibi vendicarent, quia suam, vel sibi debitum esse probabilius putarent. 2. Judicis sententia quæ est, ut is supposito jure tuo probabiliore, rem tibi adjicet, & adversam partem possessionis tua deturbet; sed nemo Judex in propria causa esse potest illam igitur privato iudicio & propria auctoritate tibi arrogare non potest. 3. Si rem illam licet accipere potes, quia probabilius judicas tibi esse debitam, eamdem possessor tibi restituere teneris, si probabilius tibi debitum esse judicet; sed nisi certus sit, tibi debet tam esse, possessor bona fidei eam tibi restituere non tenetur, ut docent Medin. cod. de rest. q. 10. Sylvest. V. Restitutio, 3. q. 7. Less. c. 14. dub. 4. qui citat Gabriel. Covarr. & alios, quia in dubio, melior est conditio possidentis adde Lugo disp. 17. sect. 4. n. 94. ubi citat Vaso. Salaz. Bonac. Arragon. Sanch. Castra pal. 4. Cum difficultè judicetur, uirum ex duobus oppositis probabilius sit, & quæque sibi subdulet, utrumque pars juri suum probabilius judicaret; immò raro accedit inter litigantes, ut alter juri adversari probabilius, aut æquæ probable repuet; hinc sane fieri, ut sepius ac sapienter rem illam ut tibi debitum acciperes, quam tibi minimè deberi probabilius esset, his & aliis rationibus moveat, ut putem, occultam compensationem nunquam licitam esse, nisi certa constet, mortali saltem certitudine, rem illam tibi debitam esse.*

185. PITHANOPH. *Nunquid ex opinione probabili agere non licet? igitur potior jure, ex probabiliore; cùm ergo probabilius sit, rem illam iudicari debet, cur quædam illam, servatis justæ compensationes legibus, accipere non possum?*

186. ANTIM. *Quia deest præcipua, seu prima, iusta compensationis lex & conditio; cùm certum non sit, rem illam tuam esse; ad id porrò, quod dicas, licitum esse, agere ex opinione probabilius.*

probabilis, facile respondeo, distinguendam esse generalem probabilitatem primam scilicet, qua probabile, immo probabilis, rem illam tibi deberis; aliam vero, qua probabile sit, illam à te licet accepisse, justæ compensationis titulo; primam quantitatatem agnoscō, admittōque; alteram ex prima sequi non video; scio, à nonnullis primam rem probabilitatem facti, vel remotam, alteram genitam, vel proximam; de nominibus minime dispicio, hoc autem dico, unam ex alia non sequi; sic probabile, immo probabilis est, hanc esse veram Baptismi fidem. *Tu baptizo in nomine Genitoris, Geniti, & spiritus sancti utique, sed non est probabile, licet ad debito posse; id enim dico de materia probabili; in primo congressu dubitavi, non fallor, opinionem moralis immo tamquam moralem vocabam illam, quæ circa aliam licet, vel illicite faciendam veriabatur; si opinio moralis est, v.g. quod triplex contractus non illicitus; quod æger horariorum peccatum perfidie non tenetur hic & nunc; quod iusta compensatione ut licet sit, servatis scilicet servandis, & non moralis verò est, quæ non habet actionem humanam pro objecto; v.g. illud pharmaciæ est probabilitas salutiferum; illa materia Sacramenti probabilis; illa res probabilitas mea, aut mihi debita, & aquæ cum dicimus, licitum est; opinionis probabilitum, intelligimus de opinione moralis, non de aliâ, quæ moralis non est; quidem, ex eo, quod probabilitas, vel probabilitas judicem, rem illam mihi debet, possum debitorem interpellare, & exhibita autoritate Judicis, eum cogere, ad rem illam mihi cedendam; & hac est opinio moralis probabilis, quod quicquam iure probabile fretus, item alii licet intenter, sed non est opinio probabilis, quod idem autoritate privata, per occultam compensationem, rem illam sibi arroget; est quidem opinio moralis, sed non est vere probabilis.*

187. PITHANOPH. Immò viri magni probabilitem putant, ut Joannes Sancius, Delugo, Sanch, Salas.

188. ANTIM. De Sancio nihil dico; de aliis certus sum, non supponi probabilitatem juris, non facit, ut compensatione licet fiat; ut exprelle afferat Lugo d. 16. c. 99. immò Suarez l. 5. de legibus, c. 18. a. 1. & Sanchez in Decal. l. 6. c. 3. n. 7. nitidè doceat, nullum posse privata auctoritate, scilicet per occultam compensationem, accipere sibi rem, quamvis possidet; quamvis probabilitus judicet, rem dicere non est, vel sibi debet; posse tamen illam accipere, quando est opinio Doctorum probabilis, posteaem jure spoliari posse; & ipse Lugo n. 106. nec addit, ut jam supra indicavit, de hoc tamen, inquit, nñ vlo afferre, & libenter abstineo ab ultimo puncto, circa hoc totum punctum, de compensatione licet, scilicet, cum opinione solum probabili, scilicet facili, & temora. Denique, licet forte aliquid inprobabilitatis speculativa, juxta nostrum experimentum modum, abesse tamen probabilitas praeterea, quia omnes ferè auctores hanc conditionem occulte compensationem apponunt, ut scilicet certe potest, rem illam actori, vel creditori debitam effatur Lugo, n. 94. & ne unum, quod mihi in mente, incerto forte excedat, memini, nisi apud eundem, eadem in fallor disp. & seq. & ut actio aliqua licet fiat, sufficere judgmentum, quo quis judicat probabilitas, illius, seu turpem non esse; v.g. triplicem contrarium esse usuriam; sed cave, putas, ipsum

loqui de judicio ultimo practico, seu dictamine illo, seu conscientia, de quo in primo congressu à nobis actum est; quia hoc non versatur circa obiectum opinionis, sed circa illius uatum; & hoc iudicium certum esse debere, demonstravimus; loquitur autem de ipsa opinione morali, quæ in iudicio tantum probabili posita est; v.g. quod occulta compensatio, servatis servandis, inqua, vel injusta non sit; de hoc te obiter monitu esse volui, ne forte putares, dictissimum auctorem probabili dumtaxat conscientiae iudicio, seu dictamine contentum, fundamentali nostræ sententiae adversari.

189. PITHAN. Hæc mihi faciunt satis; tantulum scrupuli restat; ut enim dicas, quemlibet sibi adulari, & facili id probabilius reputare, quod sibi utile parat; idem incommodum erit pro certitudine, quod pro maiore probabilitate, nempe sibi certe persuadebit, rem illam sibi deberi, licet vera certum non sit; quod sapè inter litigantes accidit, dum uterque jus suum certum reputat.

190. ANTIM. Fateor, hoc incommodum nonnunquam irrepere; sed non ita facilè certum quisque reputat, quod incertum esse constat, ut videre est in rebus speculativis; licet enim quisque suam opinionem probabiliorem oppositam reputet, in quo sapè fallitur, pauci tamen sunt, & valde inepti, qui certum id repudent, quod ab aliis omnibus pro incerto habetur; & verò cum major illa probabilitas per comparationem quamdam adstruitur, cuiusque facilè est, in ea collatione, seu comparatione, rationum utrinque oppositum momenta ita collocate, ut in hanc potius, quam in illam partem inclinent.

191. PITHANOPH. Ex dictis infeto, leptumani conditionem, de qua supra, admittendam esse; cum enim debitum certum esse, necesse sit; si res nondum debetur, debitum certum non est; immò valde incertum; cum accidere possit, ut nonnunquam contrahatur; sed his præmissis, expone quæcunque rationes illas, quibus probatur, compensationem occultam, servatis servandis, licet fieri posse, in debitis scilicet pecuniariis, vel pecunia æstimabilibus?

192. ANTIM. Prima & potissima ratio ex eo capite petenda est, quod is, qui occulta compensatione supradicto modo utitur, rem alienam non accipit, sed suam, aut sanè, quod idem est, sibi certe debitam, & ad quam certum & indubitatum jus habet. 2. Justæ defensionis jus occultæ compensationi suffragatur; cum enim is, qui rem meam in iustæ detinet, me continuè vexare censetur; si rem illam accipio, ab injusta illa vexatione, quod certe licitum est, me libero. 3. per occultam compensationem, nullam inferto injuriam, iniquè rem meam detinens; immò me iustè defendo, ac repello injuriam, quam mihi infert. 4. Occulta compensatione furtum non est, alioquin rem acceptam restituere tenetur, quod exprelle D. Th. citatus negat; igitur si furtum non est, injuria non est; igitur nec illicita, cum de jure naturali sit, cui lex omnis positiva cedit. 5. Quisquis jus habet ad aliquid, hoc ipsum aliquo modo tandem aliquando obtinet potest; nemmo enim ad impossibile jus habet, quod meo iudicio perspicuum est; si ergo alio modo is, qui certum jus habet ad rem, ab alio iniquè detinentem, obtinere nequit, nisi occulta compensatione utatur;

natur, servatis scilicet servandis supra prescriptis, ea iure uii poterit; alioquin haberet jus illud, & non haberet; suppono jus certum, absolutum, & minimè ligatum; hæc ratio, meo judicio, rem conficit.

193. PITHANOPH. Ita est, tecum sentio; nonnulla tamen paulò difficultiora oponuntur, qua dilui à te velim, antequam huic congressui finem imponamus.

194. ANTIM. Per melicet; tu ipse oppone singula singillatim, ego continuo refellam.

195. PITHAN. Juris ordo sic invertitur, quo scilicet statuitur, ne quis Judex sit in propria causa, alioquin maxima in Republica perturbatio oriretur; hinc rectè S. Thom. à te citatus, licet eum, qui occulta compensatione usus est, ad restitutionem non obliget, eum tamen peccare afferit; igitur ex S. Thom. occulta compensatio illicita est.

196. ANTIM. Nemo tenetur illum juris ordinem servare, qui servari nequit; supponimus enim, eum, qui justa compensatione uitur, ad rem sibi debitam obtinendam, eam alio quovis modo, etiam auctoritate Judicis acerbita, obtinere non posse; igitur statutum impossibile non obligat, nec juris ordo impossibilis; neque hoc Reip. ullam perturbationem, ullum detrimentum assert, ut optimè observat Cajetan, suprà citatus; immò recta Reip. administratio & bonum commune id postulat, ut singulorum indemniti consularit, omni meliore modo; cùm igitur aliter certi juris indemnitat consuli non possit, quam per occultam compensationem, ex qua servatis supra prescriptis, nullum scandalum, nullum detrimentum publicum, vel privatum nascitur, & cum perfecta inducat per eam aequalitas, quam justitia ratio postulat, fieri non potest, ut recto juris ordini, aut recte Reip. administrationi repugnet; id quod subiectis de Angelico Doctore, diluitur a Cajetan. supponit eam S. Doctor, præsumat juris ordinem servari tunc potuisse; at si servari non potest, ut supponitur, contra illum is minimè peccabit, qui occulta compensatione uitur; & hæc est Doctoris Angelici germana mens; si enim is, qui rem suam accipit per occultam compensationem, servato juris ordine, vel alio quovis modo eam obtinere potest, haud dubiè peccat, quia contra juris ordinem agit; non tamen eam restituere tenetur, quia sua est; at si juris ordo servari nequeat, certè non peccat, eò quod illum non servet, cùm nemo ad impossibile teneatur.

197. PITHANOPH. Quid si aliquis neget, D. Thom. ita intelligendum esse;

198. ANTIM. Cajetanum, Sylvestrum, & torrentem Doctorum consularit; hi enim, opinor, S. Doctoris mentem perceperunt.

199. PITHANOPH. His tamen non obstantibus, si is, qui occulta compensatione usus est, re patefacta, ad Judicem deferatur, penas dabit, quas furo leges imponunt.

200. ANTIM. Forum externum, ut tutè scis, ex meritis præsumptionibus judicat, nec aliter fieri potest; præsumet autem in hoc casu, rem ab illo, servato juris ordine, obtineri potuisse; si autem res aliter, quam per occultam compensationem obtineri potuit, haec haud dubiè iniqua & illicita censenda est; quid ni ergo is plectatur, qui iniqua compensatione usus est; iniqua inquam ex præsumptione,

201. PITHANOPH. Fateris, illum justè plectas cavit igitur; nemo enim, qui non deliquerit, justè multatur.

202. ANTIM. Justè plectitur, licet non peccant, quia justa præsumptio est, secundum quam forum externum, qui cordis arcana non penetrat, justè indicat, & justè plecit; innumera exempla suppetunt, accipe illud; aliquis putat per ignorantiam inculpatam, se in feram sclopum explodere, hollem occidit, hic reverè non peccavit; nam inculta ignorantia a peccato liberat; justè tamen placit in foro externo, quia voluntas occidenti hollem justè præsumitur; sed cur in his, quæ facilia sunt, si tuis hereo.

203. PITHAN. Multi tamen hoc maximè urgunt, & dicunt, forum internum cum externo ita compendium esse, ut unum alteri consentiat; ac prouide illud in foro interno damnandum esse, quod in interno damnatur, & viceversa.

ANTIM. Hæc regula fallax est, immo falsa; liberos hac de re ex professo conscriptos consulatum externum ex præsumptionibus judicat; apud internum nullus est præsumptionis locus, debet 100 nummos Titio, solvisti, sed apocham acomplitionis amisisti; Titius eamdem sumnam inquit repetit; acceptam ab eo clamas, ille negat; si movetur, ille tuum chirographum producit; nihil ipse, quod producas, habes, ad solvendum iterum teneri te, Judge justè pronunciat; si la enim præsumptio est; jam forum internum cum externo compone.

204. PITHAN. Occulta compensationem leges vetant; iniqua igitur est; nisi enim illum leges vetarent, illum, qui ea uitur, forum externum, qui legum observatione invigilat, minimè plectit.

205. ANTIM. Adducere debuisse leges illas, quibus occulta compensatio, præscriptis conditionibus munta, prohibetur; nec eam forum externum damnat, quod legibus adversetur, sed quia furcum esse præluminatur, ut furtum ergo damnatur.

206. PITHAN. Hæc opinio famulis domiciliis occasionem furandi præbère videatur, eo schercenti, quod iis justa stipendia non solvantur, nec alio modo habere possint; accedit, quod famulorum fidelitas id saltem exigit, ne de bonis suis fidei creditis, quovis tirulo, quidquid sibi arrogent, inconsolabile herero.

207. ANTIM. Trata querela est aduersus morales Theologos, quasi ipsi famulis farta permitant, compensationis occulte falso obtentum; licet forte hic in parte nonnemo laxior fuerit, ego à communis letentia non discedam; nec quidquam famulus licetum esse, velim, nisi quod reliquis omnibus licet, mercede aliquis suam nulla ratione habere potest; nec contumacem heri avaritiam frangere; si occulta compensatione utatur, servatis supra præceptum cum D. Thom. eum ad restituendum non obligo, ego illum obligare non ausim, modò certum detum sit.

208. PITHANOPH. At si stipendium minus subreputet, nunquid aliiquid amplius per occultam compensationem accipere non potest, modò nullum mensuram non excedat?

209. ANTIM. Minimè gentium; cum enim de mercede conventum sit, cur maiorem sibi arrogat? justa inquires, minorem reputat; exigit ab hero maiorem, hic recusat; herum mutet; non invenit, qui det maiorem; inde rectè deducatur.

longioris, ut dixi, discussionis est, quæ ad præsentem disputationem non spectat; si quid alius habes, expone.

211. PITHANOPH. Nihil restat, ut puto, quod ad propositionum argumentum pertineat; ad aliud orationem convertere tempus non permittit; jam enim hic congressus, nobis licet in cogitantibus, longior evasit; de alto quam primum instituendo, cograndum est; sed quod tandem argumentum assignas novo congressui?

212. ANTIM. Quodcumque tibi videbitur, perinde mihi est; sed vide, quæso, quid magis terua sit.

214. PITHANOPH. Multa sunt quæ veniunt mihi in mentem, sed vix singula sufficiens singulis congressibus præbent argumentum; eidem porro diversam materiam assignare nolum.

215. ANTIM. Quidni quæso commune aliquod caput constituas, ad quod vivera referre valreas.

216. PITHANOPH. Bene mones; indica quæso, si quod opportunum tibi occurrit.

217. ANTIM. Tam multa Sacramentum pœnitentiae moralia complectitur, ut cuncta fere eō reduci queant.

218. PITHANOPH. Ita est proffus; nam & peccata tanquam materiam remotam; & contritionem, confessionem & satisfactionem, ut proximam complectitur; de his nobis disputandum est, & de nonnullis aliis, quæ ad hæc referuntur, ut de occasione peccandi, de scandalo, de dispositionibus pœnitentis, de obligatione confessarii, &c.

219. ANTIM. In proximo igitur congressu de Sacramento pœnitentiae differemus.

220. PITHANOPH. Vix crediderim, unico congressu tam vastum argumentum exhaustiri posse.

221. ANTIM. Scio modum, quo facile contra his possit; nempe alias quatuor Dialogos conscripsi de hac materia, eos tibi legendos tradam, atque ita maximè contrahetur disputatione;

222. PITHANOPH. Saltem quæso titulos appella.

223. ANTIM. Primus est de contritione, secundus item; tertius de lethali noxa; quartus de Christiana corporis afflictione, vel de pœnis satisfactionis, ut vocant; alia qua retinunt disputatione, ut res ista unico congressu terminetur.

224. PITHANOPH. Vale mi Antime, cito redditurus abeo.

DIALOGUS XVII.

IN QVO

Nonnullæ controversiæ ad Sacramentum Pœnitentiae pertinentes discutiuntur.

I. PITHANOPH. **L**ustravi & legi Antime cum summa voluntate Dialogos, quorum copiam mihi feceras; eos tamen non retuli; curabo enim, si tamen per te mihi liceat,

Hh

liceat,